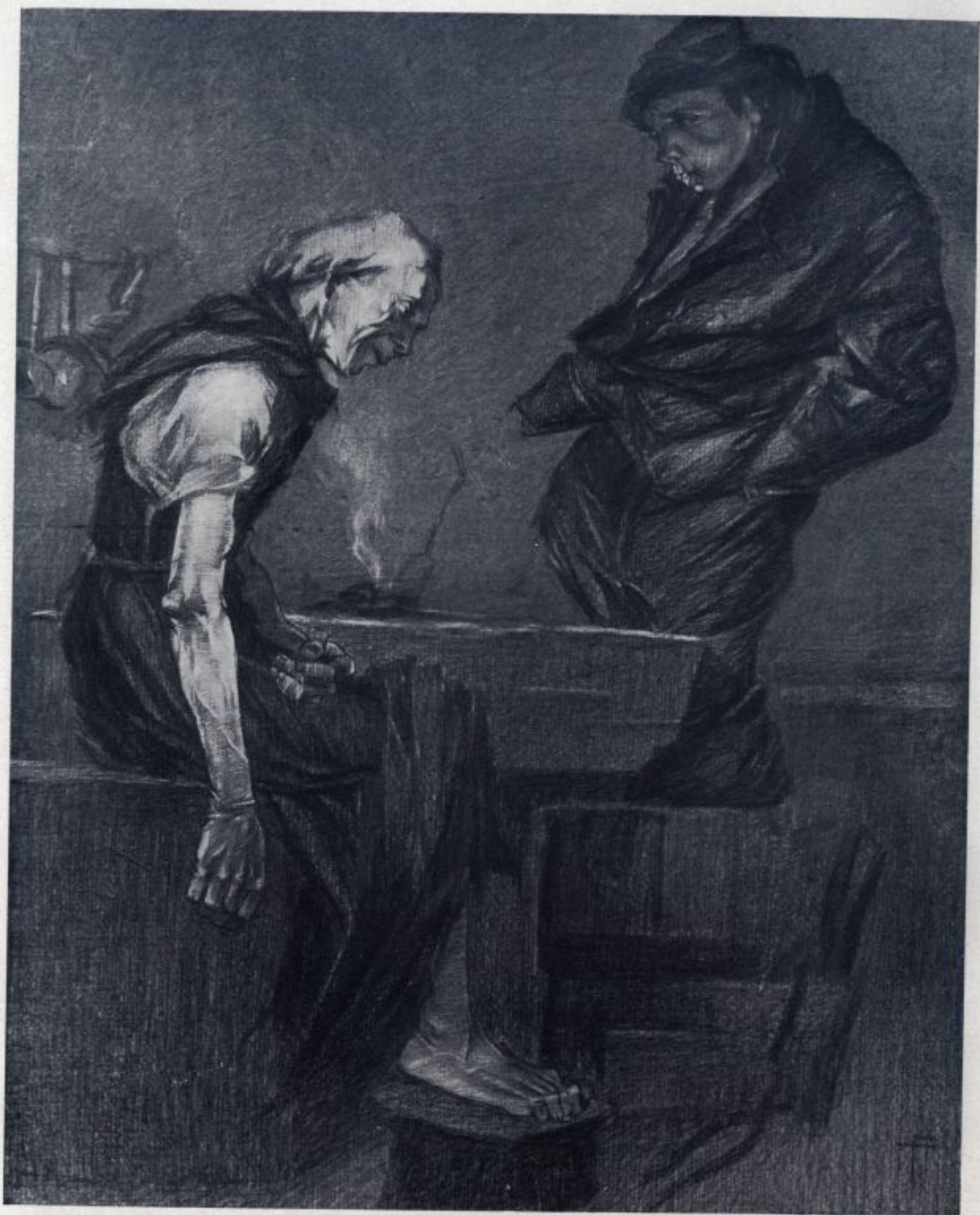




FRAN TRATNIK: MALOPRIDNI SIN.





A. AŠKERC:

AFRODITA IN MENIH.

Kaj zgodilo se je v Pizi,
da vse mesto se hohoče?
Kakor iskra šviga danes
glasen smeh od ust do ust.

Marmor bel ko sneg blešči se
teden dnij že v mestnem parku;
Afrodite to je lepe
med zelenjem novi kip.

Ženska naga, bujnoudna
boginja, ko vesna mlada
tam stoji. Vse občuduje
veličastni umotvor.

Sam kipar, ki v kamnu mrtvem
upodobil je življenje,
vdihnil večno mu lepoto,
vidi delo svoje rad.

Tudi danes pol je Pize
prišlo šetat se po parku
in uživat Afrodito
belo z žejnimi očmi . . .

Kar menih se suh prikaže
mahoma ko duh na vrtu!
Kakor blaznik se ozira
po ljudeh pobožni mož.

Hitro spleza na podstavek
k beli vili črni pater,
dvigne roke ko zamaknjen
pa zapridiga tako:

„Kaj ni sram vas, o kristjani?
Zijete spet v žensko nago,
ki postavili ste v javno
o pohujšanje sami?!

„Zbolelo me je srce,
ko izvedel danes v kloštru
v celico sem tiho svojo
o strašanskem grehu tem!

„Ne! Ne boste več si pasli
tu očij na kipu golem!
Sam zagalim in zakrijem
vam nesramno žensko to!“

In menih pri priči sleče
kuto svojo, ki edino
nosil je na sebi, kadar
huda bila je vročina,
pa jo vrže v sveti jezi
na kamnito Afrodito
in pokrije jo docela
ter beži iz parka — nag.

A. AŠKERC:

ŠAH NASREDDIN POTUJE.

„V stran, ljudje, v stran s cest in ulic!
Skrijte v hiše se, berači
in vsi drugi postopači!
Kdor obleke nima praznje,
kar izogni se, izgini
tiho kam za voglom temnim!
Kajti danes tod potuje
s spremstvom svetlim dvorskim svojim
Nasreddin, naš šah!“

In glasnik se peha, teka
gor in dol po cesti prašni,
da mu kaplje znoj z obličja;
razpostavlja goste straže
s puškami in jatagani,
koder bode jahal sivca
skozi mesto šah . . .

Zagrmeli so topovi
in zapeli so rogovi!
Šah prihaja. Jezdi konja
iskrega. Ves z zlatom, s srebrom
plašč obšit mu je dopetni,
a na beli ovčji šapki
demant mu žari.

Jaha šah po mestu belem,
in med golih mečev dvema
stenama se vije sprevod

pestri, dolgi, preslavnostni.
Strogo čuva dvorska straža
šaha, da bi ne približal
kak zarotnik se predrzen
pa napadel ga.

Pa se vendar-le prerine
derviš star in ves razcapan,
s snežnobelo, dolgo brado,
skozi ljudstva šumne gneče,
med vojaki se izmuzne
suh ko trska, pa naravnost
stopi smelo pred vladarja
kakor duh pa ga pozdravi,
reče mu tako:

„Šah! Ta straža, ki po poti
z meči čuva ti življenje,
zanesljiva ni nikoli!
Ako hočeš potovati
po deželi svoji varno,
vladaj Perze svoje modro,
nepristrano in pravično!
Narod sam te bode stražil
s srcem zvestim in ljubečim,
a s ponosom moškim boljše
nego ti-le sužnji tvoji
plačani in neodkriti
z meči golimi!“

In poslušal šah je starca,
nagnil k njemu se je s konja,
milostno se nasmehljaj mu
pa mu stisnil v velo roko
vbógajme cekin.





FRAN TRATNIK:
ŠTUDIJA.

FRANC MILČINSKI:
DEŽELNA VINSKA KLET.

II.

OD UPRAVNIŠTVA DEŽELNE VINSKE KLETI.

Ker se nam je zadnjič javno očitalo, da pačimo sicer ne vina, pač pa javno mnenje, kar smo baje zakrivali s svojimi skromnimi informativnimi noticami o vinski pokušnji, smo, da se operemo slehernega suma, izročili oceno svojih vin strokovnjakom.

Učeni gospodje so imeli že svojo sejo, dolgo in živahno. Ocene, ki smo jo pričakovali, pa nismo prejeli. Prišel nam je v roke zgolj sledeči kro-karski zapisnik. Ker ne vemo kaj pametnega pričeti z njim, objavljamo celega brez komentarja. Za njegove, po vinu in tobaku duhteče dovtype pa ne prevzemamo nikake odgovornosti.

ZAPISNIK

sestavljen pri izključno privilegiranem vinosodnem uradu v Ljubljani.

Navzoči:
Podpisani.

Ker se pa nič ne ve, kako bode kaj s pod-pisi ob sklepu zapisnika, se iz previdnosti vsi udeleženci koj skraja navedo tudi imenoma.

Predsednik: Lavoslav Pika, c. kr. gimn. prof. v pok., mestni oče, član komisije za osuševanje barja, predsednik literarnega pogrebnega društva

„Lavor na rakvi,“ predsednik mlekerske zadruga v Ljubljani, podjetnik za odvažanje smeti.

Zapisnikar: Fridolin Žolna, čisto neškodljiv človek, nikomur na poti.

Prvi vinski komisar: Blaž Močerad, vinogradnik na Dolenjskem, prodaja vina čez cesto.

Drugi: Cvetko Mehur, vinogradnik v Koromandiji nad Kranjsko. (Ga še ni, pa gotovo pride. Se je opravičil, da je zadržan po važni zadevi. Nemara kaki ženski.)

Tretji: Tugomir Udriga, veletrgovina z vinom, podružnice v vseh večjih mestih.

Četrti: Ivan Zajec, meščan od Sv. Petra in posestnik kravate v narodnih barvah. Pije extra statum in pravzaprav ni zavezan imeti kakega mnenja.

* * *

Ker ni zvonca, skomigne predsednik z ramami in tako otvori sejo. „Tja, jaz mislim, gospodje, da lahko pričnemo. Pozdravljam vse navzoče in izražam prepričanje, da ima vsak svoj požiralnik seboj. Saj ga niti jaz nisem doma pozabil, ki sem profesor. (Dobrohoten krohot.) Opozarjam torej gospode na njih uradne dolžnosti in ... tja ... da domovina gleda na nas. Zdaj, če misli gospoda, da se odpošlje brzojavni pozdrav deželnemu glavarju? (Odklanjajoče kruljenje.) — Pa ne! ... Kakor gospodje mislite! ... Pričnimo torej s pokušnjo, in sicer kar tukaj pri sodu št. 14!“

Med natakanjem kozarcev izjavi komisar Močerad, da svojega mnenja, dokler ni vina poskusil, seveda ne izreka. Toliko pa pripominja, da je to vino izborna kapljica, ki jo v obilni meri odlikujeta poln okus in fini aroma in ki sodi brez ugovora na vsako odličnejšo mizo. Nadajati se je torej po pravici, da se kapljica takoj prikupi slavni komisiji.

Vino se pokusi.

Komisar Zajec izreka svoje priznanje, češ, to vino ga pihne, lomi in markira in zagotovljen mu je brezdvomno najkrasnejši uspeh, zlasti s spremljevanjem črnega kruha in krače.

Komisar Močerad zadovoljno zabeleži soglasno ugodno sodbo o tej kapljici, ki je navzlic nepretirani ceni v istini biser domačih gor. Predlaga še eno čašo iz tega soda.

Komisar Udriga je nasajen in pozivlja tovariša Močerada, naj s svojimi degeneriranimi čeljustmi ne sili vedno v ospredje! — Kar se pa tiče vina, tudi on z resničnim veseljem pozdravlja ta izborni in navdušujoči pojav na polju domačega vinarstva.

Predsednik ugotovi, tja, da se to vino v zapisniku lahko oceni kot izvrstno. „Čegavo pa je pravzaprav to vino?“

Komisar Močerad zmaje z glavo.

Zapisnikar zleze za sod, prižge vžgalico in dožene, da je vino iz vinograda komisarja Blaža Močerada.

Predsednik in Ivan Zajec čestitata Močeradu na izrednem pridelku; Močerad se skromno in sramežljivo zahvaljuje.

Komisar Udriga z mrkim pogledom pokuša in potem izjavi, da je šele sedaj po drugem kozarcu spoznal prav občutne napake te precej plehke tekočine, imenovane vino. Zlasti aroma je tak, kakršnega ima n. pr. samohvala.

Komisar Močerad je ogorčen in šepeta predsedniku in tovarišu Zajcu nekaj na ušesa.

V klet priplava komisar Cvetko Mehur. Na vprašanje, kod je toliko časa hodil, pove z otožnim glasom, da ga je trudna pot vodila mimo mrtvih rož, mimo gradov, polnih sanj ... Iskal je srečo tihih večerov in mrak mu je padel na žejno dušo. V žepih mu gnezdi nirvana, a srce mu hrepeni po predujmu ...

Se sprejme brez pripomnje na znanje in zapisnikar mu natoči čašo Močeradovega vina št. 14.

Komisar Cvetko Mehur: „Govoril sem besede, spletene so bile iz zvokov harp in iz srčne krvi: nirvana, predujem ... A narod me ne ume in mi nudi — kupo cvička! Bodisi in jaz ga pijem. — Kaj naj rečem? O družba, slavna in učena, v veljavnih krogih ne pijo cvička, ne pijo takega vina, pa tudi jeruša ne pijo. Toda pri nas žive rodoljubi, dostojni in vplivni rodoljubi, ki jim bo dišal ta čvček, to vino; zakaj bi jim ne dišalo, ko mu je okus prikrojen baš po njihovih lenih in širokih želodcih. Vplivni so in dostojni, denarja imajo in dobro plačajo, in ako ti, o Močerad, morebiti niti sam nisi zadovoljen s svojim vinom, z denarjem boš gotovo zadovoljen, ki ga skupiš zanj, kajti stvar je taka: kupčija je poglobljena stvar in ne vino. Ergo je to vino dobro.“

Komisar Ivan Zajec se krohota, kliče: „Bravo!“ in pije št. 14.

Komisar Močerad se kislo smehlja: „Velecenjeni gospod tovariš Mehur plaka, on plaka ker moje lahko, zdravo vino splošno ugaja, dočim mu njegovo plesni v kleti, ker se ga ljudje od daleč boje bolj kakor strupa. Saj je mogoče, da se mu godi krivica, ali, velecenjeni gospod tovariš Mehur, jaz ne morem nič za to!“

Komisar Zajec se krohota: „Bravo, bravo!“

Komisar Cvetko Mehur je nagle jeze; zadere se v Močera: „Falot, kaj me polivaš z gnojnico, lažnjivec, poštenjakar, pobalin, prvak!“

Komisar Udriga mu pomaga zmerjati: „Farizej, vlačuga, brezdomovinec, konkurent!“

Komisar Mehur: „Intrigant, smrad, rodoljub!“

Komisar Udriga: „Mameluk, petoliznik, tretjerednik, klerikalec!“

Komisar Ivan Zajec se nebeški zabava. Izpije vse, kar ima v čaši.

Komisar Močera: „Ali, velečenjena gospoda tovariša, saj nisem nič rekel, nasprotno, rekel sem . . .“

Komisar Mehur in Udriga: „Kuš!“

Komisar Močera se užaljen umakne za predsednika.

Predsednik ugotovi, da so mnenja o vinu iz soda št. 14. različna, da je pa vsa mnenja . . . tja . . . upoštevati. On sam osebno sploh vina ne pije, ampak le pivo . . . Predlaga, da se preide, ako gospodje mislijo, k pokušnji vina štev. 5 „tičnica“.

Nič ugovora.

Razburjenost se polega.

Komisar Ivan Zajec zine dovtip, da je vino št. 5. mokro. Ker se mu nihče ne smeje, izjavi da ostane pri prejšnji št. 14., in zapoje: „Mi pa ostanemo . . .“

Ostala komisija ga prezira.

Predsednik graja na vinu št. 5. napačni pravopis, češ nazivati bi se moralo ne „tičnica“, ampak „ptičnica“.

Komisar Udriga zahteva predvsem pojasnila, ali je producent vina št. 5. liberelec ali klerikalec. Izkušnja pri pokušnji prvega vina ga je storila opreznega. Zato se ne mara več vستي! Zato ne blekne ne glasu, dokler ne izve producenta.

Predsednik sedi na duševnih šivankah: „Jaz mislim . . . tja . . . da je vino mednarodna stvar, ki jo je presojati brez strankarskih predsodkov. Kam plovemo, gospoda, za božjo voljo!“

Komisar Mehur nestrpno vpraša, kdaj se bo pilo njegovo vino.

Zapisnikar zleze za sod, prižge vžigalico in dožene, da je vino št. 5. iz vinograda gospoda Plevela.

Komisar Močera: „Plevel? Plevel? To je tisti Plevel, ki ne pozdravlja duhovščine? Dovoljujem si opozarjati slavno gospodo, da moramo biti pri oceni njegovega vina zelo oprezni. Ne smemo pozabiti, da smatra 95% našega prebivalstva Plevelovo vino naravnost za provokacijo. Jaz za

svojo osebo kakor katoličan ne morem pohvaliti tega vina.“

Zapisnikar: „Vino ni od Antona, ampak od Franceta Plevela z Malih Goric.“

Komisar Močera: „Ah . . . tisti Plevel? Pardon! Vsakdo se lahko zmoti: vino je dobro.“

Komisar Udriga pljune vino iz ust: „Kaj? Od Franceta Plevela, od te gliste rimske, od tega podrepnika črnih bisagarjev . . .“

Predsednik sedeč na duševni žerjavi: „Tja . . . jaz mislim vendarle, da ocenjamo vino in ne gospoda Plevela. Zato bi prosil gospodo, da izreče sodbo zgolj o vinu, o njegovem okusu, njegovi aromi in pristnosti.“

Komisar Udriga: „Tudi prav! Torej: okus infernalen, aroma penetranten, in kar se tiče pristnosti, je vino morebiti nadnaravno, naravno pa gotovo ne.“

Predsednik: „Tovariš Mehur, prosim za vaše mnenje.“

Komisar Cvetko Mehur: „Jaz ne bom pokušal tega vina. Čemu naj si grenim usta, čemu naj grenim zadovoljni mir svojega želodca! Saj sta izrekla svoje mnenje že tovariša Močera in Udriga, točno in rodoljubno mnenje. Obvarovala sta s svojim mnenjem mili naš narod pred gorgupim kelihom Plevelovega vina in postavila sta namesto tega keliha pred mili narod na lepo pogrnjeno mizo domovine samotok slovenske morale: golido gnojnice! Tako je in prav je tako. Saj pamet in logika nista povsod enaki in kar se n. pr. v Koromandiji šteje za pristranost, hinavstvo in sleparstvo, je lahko drugod vzor, pravica in rodoljubje. Ljudje božji, taka je ta reč, in sedaj lahko preidemo k mojemu vinu!“

Komisar Udriga: „Oho, le počasi prijatelj, le počasi, da ne počiš od samega napuha. Ti boš smešil mojo sodbo, ti, ki sploh ne priznavaš drugega vina razun svojega! Kar lepo molči in tistih deset kron mi vrni, ki si mi jih še dolžan!“

Komisar Mehur zopet zbesni: „Kanalja, zakaj mi pljuješ na čisto suknjo, lopov, nečistnik, rodoljub!“

Komisar Močera mu pomaga zmerjati: „Frakar naduti, kuga zagovedna!“

Komisar Ivan Zajec se izbornu zabava.

Komisar Mehur: „Pijanec, župan, šleva!“

Komisar Močera: „Kozel, smrdokavra!“

Komisar Udriga: „Kaj se pa tistile glupi Ivan Zajec tako nesramno bedasto reži? Menda ga bo treba malo stresti za njegova umazana ušesa! — Vas, velečenjeni tovariš Cvetko Mehur, pa res ne razumem, zakaj se razburjate! Saj nisem nič rekel, nasprotno . . .“

Predsednik: „Jaz mislim, gospoda... tja... da bi na splošno zahtevanje pokusili sedajle vino našega veleuglednega tovariša gospoda Cvetka Mehurja.“

Splošno burno odobravanje.

Komisar Mehur se potolaži.

Natoči se njegovo vino: „nemški rizling — št. 9.“

Komisija ga resnega obraza pokuša. Komisar Mehur jo opazuje s palico v roki.

Komisar Udriga skrivaj izlije vino iz kozarca in izjavi navdušeno, da je to vino nekaj izrednega in gotovo najboljšje svoje vrste.

Komisar Močerad skrivaj zamenja svoj kozarec z drugim in izjavi: „Nič dvoma! To vino prekaša samega sebe!“

Predsednik čestita komisarju Mehurju.

Komisar Ivan Zajec: „Jaz pa ne bom pil tegale vina! Brrr!“

!!!!

Strela bi morala ta hip ubiti komisarja Ivana Zajca, pa ga ne ubije; nemara je po drugih opravkih zadržana. Komisija ga zre z osuplim ogorčenjem.

Komisar Ivan Zajec: „Le glejte me! Jaz ga ne bom pil in ga ne bom! Po takem vinu me boli glava in sploh: mojemu želodcu ugaja najbolj cviček!“

Komisarju Cvetku Mehurju se odveže jezik; kakor zamolkli grom pretresajo njegove besede vesoljno klet: „Ali čuješ svet in se ne ganeš? Ni glavna stvar, da je vino vino!! Ampak treba je tudi, da ugaja želodcu in da ne boli glava po njem!! Ali si čulo, človeštvo in te ne krči krohot?!“ Strese ga po vsem životu; potem se zamakne.

Komisar Udriga: „Ivan Zajec, vi ste butec, gobezdalo!“

Komisar Zajec: „Zakaj? O vinu imam vendarle lahko svoje mnenje!“

Komisar Udriga: „Ne, nimate ga, ne morete ga imeti, ne smete ga imeti, razumete, ker niste niti vinogradnik niti vinotržec!“

Komisar Zajec: „Zato sem pa konsument!“

Komisar Udriga: „Tako je, in kot konsument imate pravico in hkratu prokleto dolžnost

piti in plačati in drugega nič. — Tukaj imate kozarec, pijte in lepo molčite!“

Komisar Zajec: „Ampak...“

Komisar Močerad s prijateljskim glasom posreduje: „Nič, ampak! — Gospod Zajec, vi ste pameten človek, vi ste pošten človek, jaz vas imam rad in vaša soproga je zelo simpatična dama... dajte, da vam dopovem! Saj je mogoče, da vam Mehurjev rizling ne ugaja, toda vi ste olikan človek, vi ste izobražen človek, in zato ne morete in ne smete odklanjati tega vina. Sicer reko, da ste tepec! — Kar široko zinite in požrite, pa bo! Saj niste tepec!“

Komisar Zajec: „Tepec nisem! — Ako ni drugače...“ Zamiži in pije.

Komisar Cvetko Mehur zamaknjen: „Poljubi šoln, drhal! Pij moje vino!... Jaz sam sem lep, jaz sam sem blag med njimi...“

Komisar Zajec je izpil: „Brrr!“

Komisar Udriga: „Bacek zabiti!“

Komisar Močerad: „Gospod Zajec, vi ste inteligent, hoteli ste reči „brrravo“, kaj ne, kajti ni zadosti, da se vino pije, ampak treba ga je tudi hvaliti. Torej „bravo!“ — Vi ste razumen človek, jaz vas zelo čislam in vas prosim za vašo fotografijo! Vi radi pijete moje vino, cviček št. 14., prav imate: dobro je in zdravo vino; ali kakor ugleden meščan morate piti tudi rizling štev. 5; veste, kar še en kozarec ga stisnite, vam bo potem vsaj št. 14. še bolj dišala!“

Komisar Zajec: „To je res! To je izvrstno!“

Komisar Močerad: „Vidite! To je izvrstno! Že hvalite, zakaj?... zato ker imate dober okus! Kar izpijte!“

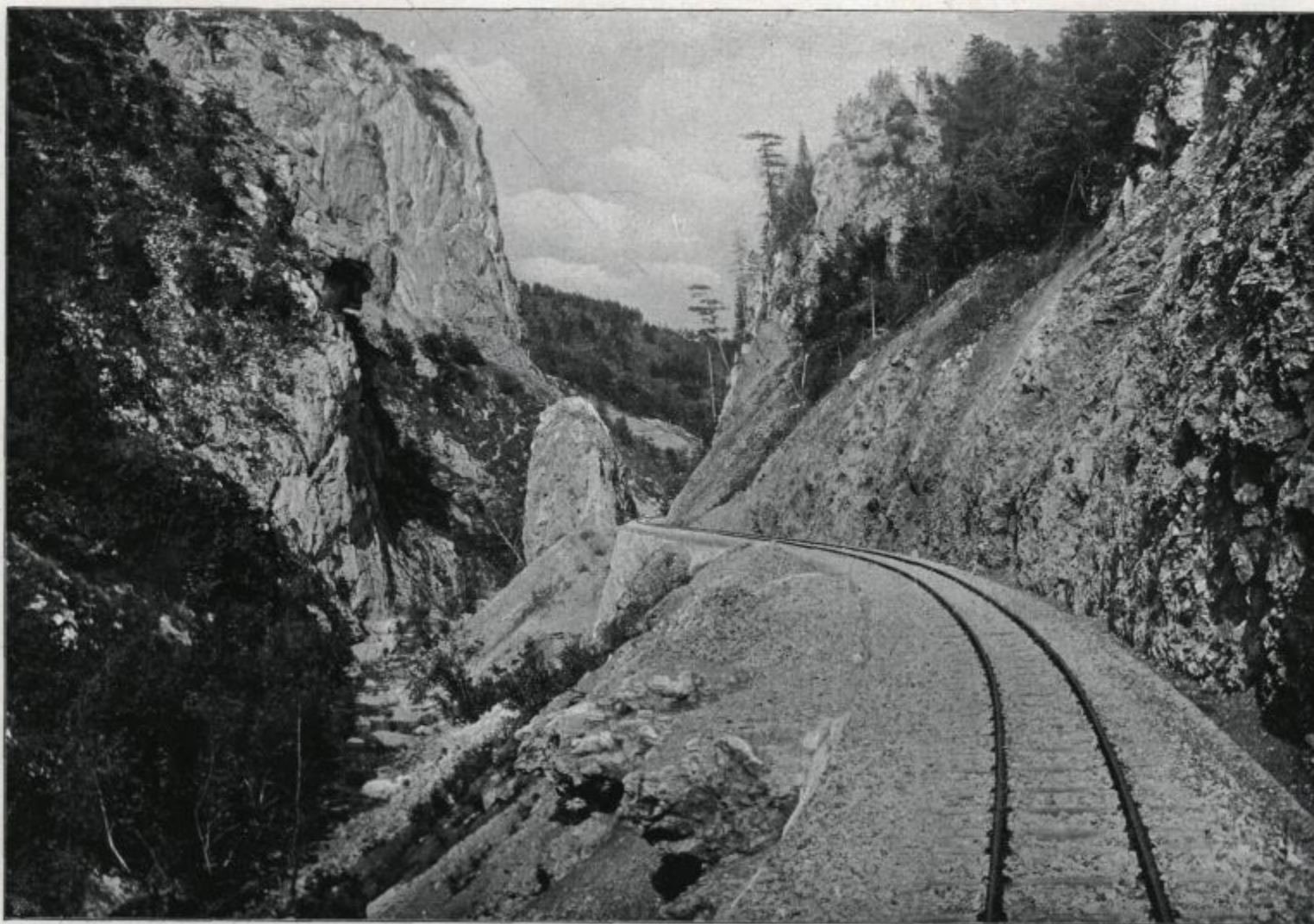
Komisar Cvetko Mehur zamaknjen prične praviti numare: „3... 67... 25...“

— — — — —

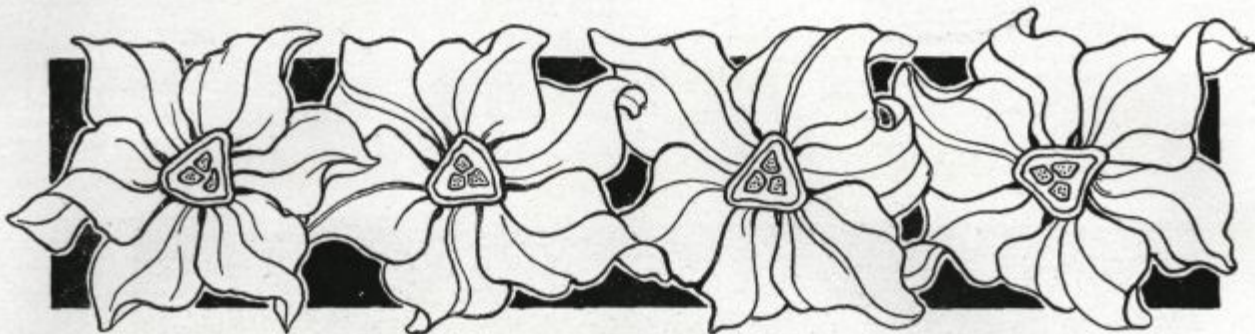
Opomba upravnistva deželne vinske kleti.

Tukaj se konča zapisnik. Iz sledov na njem je posneti, da je gospodu Ivanu Zajcu postalo slabo... Nemški rizling pač ni za vsak želodec! In sploh: siliti ne kaže nikogar! Ni zdravo!





KLANEC OB MILJAČKI.



ANTE BEG:

PO SLOVANSKEM JUGU.

III. PO NOVI PROGI DO ČAJNICE.

(Dalje.)



Od skupnega kolodvora v Sarajevu vozi železnica po zvišenem parobku v polkrogu nad mestom do prve postaje Bistrik, ki je še vedno v mestu.

Kdor pride v Sarajevo ter se ne more voziti dalje po novi železnici, naj napravi vsaj ta kos vožnje! Mogočnih vtiskov ne bode nikoli pozabil. Panorama Sarajeva odtod je nepopisna. Vlak je bil takoj v Sarajevu poln, a na vsaki postaji so čakali novi potniki. Vse je gnala radovednost, videti kraje, ki so bili dosedaj takorekoč prikriti človeškim očem. Železnica je namreč izpeljana po veleromantičnih tesneh Miljačke in Prače, kamor marsikje ni mogel dosedaj priti ne lovec ne kozji pastir.

Takoj za postajo Bistrik prodre železnica prve skale. Vseh predorov je ravno 99, nekod so kar trije po vrsti. Železnica se vije visoko nad strašno globeljo na levem bregu Miljačke. Pod seboj vidimo takozvano Kozjo čuprijo, smelo po turškem načinu zgrajen kamenit most z enim samim obokom. Za podstavka sta naravni skali na vsaki strani. Pravljica pripoveduje, da je koza na paši izbrskala poln lonec cekinov, in s tem denarjem je hvaležni pastir dal zgraditi most. Preko mostu vodi stara poštna cesta iz Sarajeva do vzhodne meje, dosedaj edino prometno sredstvo v te malopoznane kraje.

Prihodnja postaja je Pale, 800 m visoko pod gozdnato Romanjo planino; proti juga zapira skalna planota Javorine planine (Javorina od mnogih javorjev). Pale je nebeškolep kraj, da si za letoviščarje kaj pripravnejšega misliti ne moremo: sredi temnih smrečjih gozdov zelena planota. Povsod je v izobilju mrzle studenčnice. Več premožnih Sarajevčanov ima tukaj že svoje vile, a če bi bil slično lep kraj kje v

alpskih deželah, bi ga bili letoviščarji že davno zasedli do zadnjega prostorčka. Angleški generalni konzul iz Sarajeva preživi tukaj vsako poletje.

Vlak piha med stoletnimi bukovimi gozdi, da se dela v vozovih blagodejna poltema, skozi okna pa veje ohlajajoči planinski zrak. Sredi pragozda obstanemo. Tu je postaja Stambulčići, pravi Semernik, le še v lepšem zelenju. Postaja je 940 m nad morjem. In še vedno se vozimo skozi temne gozde, ki so tuintam presekanj z bujnimi planinskimi senožeti. Potem pa se začne železnica v mogočnem ovinku spuščati nizdol k divješumeči Prači, dokler se ne ustavimo na postaji Prača v prijazni plodni dolinici. Slikovit je pogled s postaje na pristno turško vas z džamijo. Proti jugu je dolinica zaprta z mogočnim skalovjem, preko katerega še ni šla človeška noga. Na gori je turška Ranjen karaula (stražnica ranjenih) 1196 m visoko. Ime je umljivo, zakaj v teh neprodirnih gozdovih se je prelilo mnogo krvi, tu je cvetelo do okupacije hajduštvo. Šele bosansko-hercegovo orožništvo je iztrebilo sumljive prikazni. Obenem pa so se zgradile povsod v bližini glavne ceste utrjene hiše za orožnike in manjše vojaške posadke. Z Ranjen karaule je prekrasen razgled na Drinsko dolino, na črnogorske in celo albanske gore.

Od postaje Sjeline se vozimo vedno po divji soteski nad reko Pračo. Soteska doseže vrhunec divje romantike pri postaji Banja stjena. Nad 200 m visoke strme skale se vzdigujejo naravnost od reke, na vrhu lepe planote leži vas Podromanja. Do postaje niti ceste niso mogli narediti, k nji vodi le ozka stezica. Soteska je tako ozka, da stoje nekod skale obeh bregov le do 25 m narazen.



PO NOVI ŽELEZNIŠKI PROGI OB MILJACKI IN PRAČI.

Tukaj je slavila moderna tehnika svoje triumfe. Skale so na nekaterih krajih tako navpične, da jih ni bilo mogoče prevrtati, zato so zabili v skalo močne železne droge, ki so položili nanje tračnice. Ko so prišli prvi inženirji merit v to sotesko, je prišel k njim star hodža z domačim prebivalstvom ter jim je dobrohotno svetoval, naj se vrnejo domov, ker železnica ne bo nikoli stekla po teh divjih pokrajinah. Najprej so morali z velikimi težavami napraviti kozjo stezico za delavce, ker do tedaj globelj ni bila pristopna človeški nogi. Marsikje je moral predrzen delavec po vrvi splezati v višino z dinamično patrono v ustih, da jo je visoko v skalovju položil v luknjo, jo prižgal, potem pa se bliskoma spustil nazaj v globino.

Med postajama Mešiči-Rogatica in Ustiprača se je nekaj dni pred določeno otvoritvijo potegnil velikanski zemeljski plaz ter je zasul vhod v predor. Mislilo se je, da bo nezgoda zavlekla otvoritev za več tednov, toda že v treh dneh so pod plazom napravili na mogočnih lesenih kozah zasilno progo, ki se je vozil vlak po njej, dokler se ni zapreka odstranila.

Ustiprača (Ušće Prače t. j. izliv Prače v Drino) je obenem postaja za Goraždo. Tu sem izstopil, da si ogledam od sveta pozabljeni, a najzanimivejši kot Bosne. Glavni namen pa mi je bil, obiskati svojo svakinjo Anico in njenega soproga, ki je okrajni poveljnik orožništva v Čajnici — štajerski Slovenec Martin Žmavc.

Zopet smo na deželni cesti, ki vodi iz Sarajeva čez sedlo Metalko na Turško (Sandžak).

V Goraždi me je pričakovala svakinja z vozom. Odpočil sem si pri gostoljubnem orož. postajenačelniku, Čehu Janušu ter si nekoliko ogledal mestece. Goražda, ki šteje danes le kakih 1500 prebivalcev, večinoma mohamedanov, je igrala v bosanski zgodovini važno vlogo. V bližini je bil namreč nepristopni grad Samobor, stolica mogočnega srbskega kneza Stepana Vukšića-Kosače. Nekdaj je Goražda imela baje 18000 prebivalcev. Od leta 1559–1531 je bila tu srbska tiskarna, ki je tiskala najstarejše srbske liturgične knjige. Najlepši del mesta tvorijo vojaške zgradbe (vojaška bolnišnica s katoliško kapelo — edina v celem okraju —, vojaško preskrbovališče itd.) sredi lepega parka. Tu je tudi spomenik avstrijskim vojakom-godcem, ki so jih povodom okupacije vstaši s kruhom zastrupili. Čez Drino je lep železen most. Goražda ima zelo milo, naravnost južno podnebje ter mesec poprej spomlad kakor sosednja Čajnica. Na stari pravoslavni cerkvi je spominska plošča,

ki prča, da je cerkev zgradil vojvoda Vukšić-Kosača. V mestu in okolici so našli že več rimskih spomenikov. Vsled milega podnebja je kraj zelo rodovit, posebno uspevajo najboljše bosanske slive. Za povzdigo sadjarstva skrbi deželna drevesnica.

IV. V ČAJNICI.

V večernem hladu sva se peljala s svakinjo v 20 km oddaljeno Čajnico. Cesta pelje v nape-tih serpentinah med gozdiki ter doseže največjo višino na sedlu Kozari, potem pa se zavije v rodovitno dolino reke Janine.

Čajnica, tudi Čajniče (ime se razlaga iz perzijskih besed čaj-voda, nič-dobra, lahko pa je ime tudi arabsko, kar bi značilo: hud klanec) se zaradi svoje slikovite lege imenuje po pravici „biser Bosne“. Romantičnejše lege si je za mesto pač težko misliti. Mestece je amfiteatralno zgrajeno na obeh straneh glavne ceste v Sarajevo-Plevlje v Podnožju dveh bujno obraslih gor, Čačka in Cicelj. Na najvišji planoti je moderna vojašnica s stotnijo pešcev. Na vzhodu zapira idilsko kotlino Čivči brdo. Izpod Ciclja privre že v mestu samem mogočni Appelov vrelec, ki bi lahko takoj služil za veliko industrijsko podjetje. Glede obilice zdrave pitne vode se pač ne more meriti s Čajnico noben drug kraj v Bosni. Mestece šteje kakih 1500 prebivalcev; večino imajo mohamedani, zato pa je okolica pretežno srbska (pravoslavna). Največja znamenitost je pravoslavna cerkev s 14 kupolami in s stolpom iz rezanega kamna. Samo stolp je veljal 80.000 K. Zaradi te cerkve se sme imenovati Čajnica pravoslavno Marijino Celje. Posebno ob poletnih Marijinih praznikih privre v Čajnico mnogo tisoč romarjev iz Bosne, Hercegovine in Sandžaka. Takrat se cele noči prepeva in pleše po mestu. Tudi okoli cerkve plešejo vso noč kolo, ki pa ima verski značaj. Okoli cerkve so velike hiše z lesenimi galerijami za prenočevanje romarjem.

Cerkev hrani več dragocenosti, posebno sila starih slik in bogoslovnih knjig. Med knjigami so n. pr.: Biblija iz leta 1581, rokopisno evangelije, liturgije iz leta 1541, psaltir iz l. 1569 itd. Nadalje se hranijo s srebrom in ahatom obloženi težki pasovi, ki so jih darovale srbske žene v obljubo maščevanja, kadar so jim Turki ubili može. Srbi pripovedujejo, da so jim Turki odnesli 500 kilogr. pergamentnih spisov in knjig. Končno se hrani v cerkvi tudi ferman sultana Medžida, ki je dovolil ž njim leta 1857 zidati cerkev. Praznoverje je tudi med pravoslavnimi močno razširjeno, kar je videti posebno za časa



ČAJNICA.

romanja. Neplodne ženske potegnejo okoli cerkve nekake vrvi ter si jih potem razdele, da jih nosijo opasane na golem životu v trdni veri, da postanejo plodne. Večkrat se zgodi, da jim že romanje samo brez vrvice uresniči vročo željo.

Vera v obsedenost še živi. Obsedenci (božjastni reveži) prihajajo tudi v Čajnico, da jim pop izžene hudiča. Sam sem videl takega reveža, ki je preplašen taval po dvorišču pred cerkvijo. Učitelj pravoslavne cerkvene šole, Vazilij Stojanović mi je pripovedoval, da se dandanes postopa z obsedenci kot z bolniki, kakršni so tudi v resnici. Prepuščajo jih njihovi domišljiji ter opravljajo nad njimi le neke molitve. V prejšnjih časih pa so popje pri izganjanju hudiča pretepali reveže bestijalno po glavi. Sicer pa tudi rimsko-katoliška cerkev nima v tem pogledu ničesar očitati pravoslavnemu praznoverju.

Hiše v mestu so večinoma lesene in z deščicami krite, izjema so le nekatere hiše ob glavni cesti. Prav lepo lego nad mestom ima nova orožniška hiša. Čaršija (trg) šteje kakih 80 dučanov (prodajalen).

Druga znamenitost Čajnice je poleg pravoslavne cerkve Sinan-Begova džamija ob glavni cesti. Ta džamija je Husrev-Begovi v Sarajevu najbolj podobna. Zgradil jo je Sinan Beg l. 1568, ko je bil sultanov namestnik v Hercegovini.

Sinan-Begova mošeja zavzema 14 kvadratnih metrov. Lepi minaret ima prizmatsko obliko, na vrhu pa bakren alem (polmesec z zvezdo) Pokrita je s svincem. Pred džamijo je prostoren žedrvan (nekaka lopa, kjer se jemlje abdest t. j. umivanje pri studentu in sezuvanje čevljev pred javnimi molitvami.) Nad glavnim vhodom v džamijo je makfile (kor), takoj pri vratih pa nekaj oder (čurs), kjer sedi hodža, kadar razlaga koran (kadar vazi). Po tleh so pregrnjene dragocene preproge. Drugih posebnosti ni videti. Take so sploh vse boljše mošeje. Razkazoval mi je džamijo zelo prijazen hodža, izredno lep mož, ki se mu pozna na vsem nastopu, da je moderno izobražen. Tudi moja svakinjo je vljudno povabil, naj si ogleda notranjščino svetišča, česar bi nestrpen mohamedan nikoli ne storil, ker po predpisih korana niti mohamedankam ni dovoljen vstop v džamijo razun enega dneva v letu. Napačna so bila vsa navodila kristjanskih obiskovalcev mošej, ker hodža ne le, da ni zahteval, naj se preobujem, temuč mu je še vidno ugajalo, da sem se odkril. Nemohamedan najbolje spoštuje turško svetišče, ako se vede v njem tako, kakor v svoji cerkvi.

Na vztočni strani džamije je medresa za softe, ki jo je zgradil Ibrahim Edhem Haznedarovič leta 1866. Zraven džamije so turbe (nekake prizmatske nagrobne kapele). V prvem turbetu sta dva mezara (rakvi). V levem je truplo graditelja mošeje Gazi Sinan Bega, v desni pa njegove žene. Na Sinan-Begovem bašljuku (nagrobni kamen) je omotan turban iz belega platna, počez pa odet s pisanim šalom. Na ženinem bašljuku je kos svilnatega, z zlatom pretkanega pokrivala. V turbetu se hrani stara rokopisna knjiga, ki jo je spisal o Sinan-Begu njegov sin Sulejman-Beg. Od stropa visi lesteneč (polijelej) iz bledormene medovine, ki ga je vzel graditelj iz čajniškega pravoslavnega samostana. V tretjem turbetu preko ceste so pokopani dva Sinan-Begova sinova in ena hči. Pravljičica pripoveduje, da je Sinan-Beg zgradil mošejo z odkupnino ogrskega kraljeviča, ki ga je ujel v vojski. Nekaj mora biti na pravljici resnice, ker so okoli džamije izkopali že res več ogrskega denarja.

Razen te džamije imajo čajniški mohamedanci še dve v mestu, ki pa sta mnogo priprostejši.

Tam, kjer stoji danes Čajnica, je bila za starih časov turške vlade gosta šuma, kjer so gospodarili najhujši hajduki, pleneči potnike v Plevlje. Nekoč so ubili hajduki kadijo (sodnika), a turški vojaki iz bližnje karaule so pregnali razbojnike ter jim odvzeli plen, ki so iz njega zgradili ubitemu kadiji turbe na planoti nad cesto proti Metalki. To je bil začetek Čajnici. V imenovanem turbetu še vedno prižigajo vsaki petek luči. — Pred 100 leti je pogorelo vse mesto, ki je bilo takrat baje mnogo večje kakor dandanes.

Prebivalci se še vedno ponašajo, da so Hercegovci, dasi jih noša izdaje za Bošnjake. Pač pa govore lepo, čisto hercegovsko narečje.

Najlepša izprehajališča so nad Appelovim vrelcem ob pobočju Ciclja. Tu so zložne, nasute stezice s klopmi in verandami. Tukaj sem videl v izobilju pri nas redke cvetke „Daphne Blagayana“, ki jih imenujejo domačini „borice“. Zraščajo pa mnogo večje kakor pri nas v polhograških hribih.

Povsod je dovolj dobre pitne vode. Podnebje je zdravo, v nižinah milo, v gorovju — ostrejšje.

V gorovju — zlasti na Vučevićevi planini — je mnogo divjačine, tudi volkov, divjih svinj (krmak) in medvedov. Zato je na planini lovska hiša s hlevi za konje.

Tla so izredno rodovitna, dasi je ravnega sveta le malo. Vse vode, posebno pa Janjina, so bogate žlahtnih postrvi. Sploh je ves okraj pravi eldorado za lovce. — Sadjereja se je začela šele nekoliko razvijati pod prejšnjim kotarskim predstojnikom, Otmarjem Barišičem. Žal, da je našel le malo razumevanja med prebivalstvom, in menda tudi pri višji gosposki. Bosanski seljak je pač še hujši konservativec kakor naš kmet. G. Barišič si je mnogo prizadeval, da bi ustanovil v Čajnici kako industrijsko podjetje, za kar ima mesto vse pogoje, posebno odkar ni več tako daleč od železnice. Vode in lesa pa tudi delavskih sil je v izobilju. G. Barišič mi je pripovedoval, da je v svojih mladih letih kot častnik služil tudi v Ljubljani ter si ohranil še nekoliko slovenskih besed.

Ob Janjini je nekoliko primitivnih mlinov in žag. Mostovi so redki. Tovarna živina mora voziti kar čez vodo, ljudje pa hodijo po slabih brveh. Občinske ceste so v precej dobrem stanju.

Kakor večinoma po Bosni in Hercegovini, je živinoreja tudi v tem kraju še precej zanemarjena, le v občini Batovo je konjereja dokaj razvita. Vzgajajo se mali, 130—142 cm visoki konji domače polkrvne pasme. Ti konjiči so zelo vztrajni za ježo in tovor, zato jih vsako leto kupi več vojna uprava za gorske baterije. — Govedo je le domače pasme, malo in mršavo. Dobre molzne krave in težke vole je dobiti le pri begih.

Poljedelstvo je neznatno, ker ni ravnega polja. Največ se prideluje ječmena, koruze, ovsa, krompirja, fižola in luka.

Trgovina je povprečno še po vsej Bosni in Hercegovini v povojih, a nikjer ni menda tako zanemarjena, kakor ravno v tem vzhodnem kotu dežele, dasi so dani zanjo vsi pogoji. Sploh se mora prebivalstvu pri vseh njegovih dobrih lastnostih očitati, da je še precej indolentno, ki mu je duševni in telesni mir nad vse. Rajši se zadovolji s suho polento in skodelico črne kave, kakor da bi si napenjalo možgane in roke čez navado.

Na potu v Mostar mi je pripovedoval neki državni uradnik, kako je posestnika zelo rodovitnega večjega zemljišča napotil, da je začel saditi tobak. Pod spretnim uradnikovim vodstvom je izkupil že prvo leto 400 K. Uradnik mu je dokazoval, kako mora delati, da bo zaslužil drugo

leto že 800 K, toda posestnik se je odrezal: „Ej, gospodine, čemu bi se trudil, 400 K mi popolnoma zadostuje za življenje!“ Seveda tega ni krivo le prebivalstvo, nego je ta lenoba podedovana posledica nesrečnega turškega zistema. Kmet je vedel, da dela pravzaprav le za spahije (ago ali bega), ki mu puste od pridelka le toliko, kar najnujneje potrebuje za preživljenje svoje rodbine. Naravno je, da se za svoje izsesalce Bošnjak ni maral truditi čez mero.

Želeti bi bilo, da bi bogata vzhodna Bosna privabila slovanske trgovce. Seveda bi bilo treba prekupovati in tržiti z vsemi domačimi pridelki. Tako bi pri poštenosti in zmernosti dobil trgovec zalaganje malih domačih trgovcev. Le tako bi videli domačini v priseljencu človeka, ki ni prišel, da bi uničil obstoječe trgovine, nego bi jim šel na roko s strokovnim svetom in zgledom.

Šolstvo je v Bosni in Hercegovini še tudi zelo zaostalo, a najhujše je to, ker obisk ni obvezen. L. 1906 je obiskovalo šole le 13 odstotkov vseh šoloobveznih otrok. Avstrijska uprava pač zahteva, da stori vsak zdrav mladenič vojaško dolžnost, ne zahteva pa obenem šolske obveznosti. Ako odračunimo verske šole, pride ena javna šola na 4284 prebivalcev. Tega ne najdemo v vsej Evropi. Leta 1906 je namreč bilo v Bosni in Hercegovini poleg 1000 mohamedanskih mektebov in pravoslavni verskih šol le 366 javnih ljudskih šol, a prebivalstva je 1,569.000. Ako ima Dalmacija, ki je glede šolstva poleg Galicije v Avstriji najbolj zanemarjena dežela, za 630.000 prebivalcev 466 ljudskih šol, morala bi jih imeti Bosna in Hercegovina najmanj 1000. Še bolj jasno se vidi zaostalost glede šolstva, ako vzamemo za primer Bolgarijo, ki je bila istočasno osvoboditve do danes postavila 4700 šol, Bosna in Hercegovina pa le 366. Prav je, da so v tem oziru v Bosni in Hercegovini z vsakim letom mnogo izboljšuje, in že danes bi nam uradna statistika lahko povedala dokaj povoljneje razmerje.

Vkljub zaostali izobrazbi pa je morala med ljudstvom skoraj povsod dovoljna. Težka hudodelstva so le redka, češče pa se prigode manjše tatvine, posebno pa je razvito tukaj ob meji tihotapstvo z živino, s kavo, sladkorjem in špiritom. Toda kriomčarjenje (tihotapstvo) se med prebivalstvom ne smatra za prestop, nego jim velja le za spretnost in prekanjenost. Razen raki je pri Srbih se pije le malo opojnih pijač.

(Dalje prth.)

O BLAZNICAH IN BLAZNIKIH.

I.



narodu je mišljenje in čustvovanje zelo konservativno; le polagoma in po malem prodirajo novi nazori ter se udomačijo nove težnje. Z nezaupnostjo in neverjetnostjo se odvrča ljudstvo od idej, podedovanih od očetov ter si le nerado prilagodi nove, zlasti ako lastna izkušnja ne dovede človeka do popolnega preobrata.

Zato se imamo še vedno boriti s premnogimi predsodki in krivimi nazori, ki zadevajo blaznike in njih oskrbovališča.

Saj je preteklo le nekaj več kot sto let, da so se pričele za blaznike graditi posebne bolnice, in kakšne so bile te takrat in še dolgo časa potem! Popreje so se blazniki oskrbovali po bolnicah, hiralnicah in ječah, a le v kolikor je to bilo neizogibno potrebno, zlasti z ozirom na javno varnost. V prvi vrsti so prišli pri tem v upoštevanje manjkalični bolniki, ker je bilo umevno, da so ti s svojo razburjenostjo povzročali drugim največ strahu. Pravega umevanja in spoznanja psihičnih bolezni takrat še ni bilo; ta panoga medicinske vede se je razvila šele proti drugi polovici prejšnjega veka.

Prvo, izključno oskrbi blaznikov namenjeno poslopje v Avstriji je sezidal cesar Jožef II. na Dunaju. Ta okrogli, petnadstropni „stolp za blazne“ stoji še dandanes na nekem dvorišču med veliko civilno in vojaško bolnico v 9. dunajskem okraju; seveda že pol stoletja ne služi več prvotnemu namenu.

Ozek hodnik je vodil v posamezne celice, katerih je po 28 v vsakem nadstropju. Težka vrata z malimi, mrežastimi okenci so zapirala te male stanice, katere je razsvetljevalo malo, omreženo okno. V enem kotu je stala latrina (stranišče); vsa oprava je bil težek posteljnjak; na slamnici, s kocem odet, je ležal blaznik. Pozimi mu je grela bivališče Meissnerjeva zračna kurjava. — V tleh in v zidu so bili vzdani železni obroči, na katere so se zapenjale verige, s katerimi so krotili nemirne bolnike. Ta blaznica se je otvorila leta 1794; a šele štiri leta pozneje se je izvršil oni zgodovinsko važni čin, da je Pinel v blaznici Bicêtre pri Parizu odvezel blaznikom verige. Med oproščenimi bolniki je bil eden že 45 in jeden že 36 let vklenjen! Le polagoma so se

tudi drugod odpravile verige, a ostalo je še vedno dovolj nasilnih sredstev, s katerimi so krotili in mirili razburjene bolnike.

Tu so bili „prisilni stoli“ in „prisilne postelje“, na katere so privezovali bolnike, da se niso mogli ganiti, v „prisilna stališča“ so jih vtisnili kakor v kako krsto — ter na te načine onemogočili vsako gibanje — ali pa so jih na gugalnicah in vrtalkah vrtili do omotičnosti. Vpitje pa jim je zabranjevala „Authenriethova hruška“, ki se jim je kot zagvozda vtaknila v usta ter na pretaknjenih količih privezala krog glave.

Anglež Conolly si je pridobil nevenljivih zaslug za človeštvo s tem, da je leta 1839 v takratni največji angleški blaznici, Honwele, vpeljal t. zv. „now restraint system“, ki zabranjuje vsako silo.

Četudi so se omenjena mučila deloma že popreje odpravila, je vendar trajalo še precej časa, da so se zavrgli tudi „prisilni jopiči“ (iz surovega platna z dolgimi rokavi, ki se zvežejo na hrbtu), ter „rokavice“ (iz trdega usnja, z jermenom čez pas pritrjene), ki naj bi zlasti preprečile, da bolnik sebe ali druge ne poškoduje.

Seveda so se opustile razne druge metode, tako zdravljenje s puščanjem krvi in z mnogimi mrzlimi curki.

Psihijatrija je neizmerno napredovala, vsa strašila o blaznikih in blaznicah so zdaj povsem neosnovana in spadajo v prejšnost, kakor mnoge druge zmote, ki so bile razširjene in veljavne — v škodo ljudstva in osobito v prokletstvo nesrečnih bolnikov.

A v narodu še vedno ni povsem izginil strah pred blaznicami, ki je bil nekdanj, žal, le preveč opravičen. Še vedno se je ohranil marsikak predsodek, marsikako krivo naziranje. V interesu bolnikov je, da blaznice niso vsakomur in vsak čas dostopne, a marsikdo si to razlaga s tem, da ima blaznica še vedno kaj prikrivati in se pri tem z grozo spominja pripovedovanj, ki so se ohranila iz prejšnjih časov.

II.

Zadnja desetletja se je pričelo obračati vso skrb na to, da se blazniki oskrbujejo v bolnicah, vzgajenih tako, da odgovarjajo v vsakem oziru najstrožjim zahtevam higijene ter obenem ustre-



RUBENS: SV. AMBROŽ IN CESAR TEODOZIJ.



zajo posebnim okolnostim in namenom zdravljenja blaznikov. Včasih so uporabljali za blaznice adaptovana poslopja, ki so bila prvotno samostani, kasarne itd., le malo poslopij je bilo nanovo in nalašč zgrajenih za blaznice. Razne dežele, katerim je pri nas v Avstriji še naložena skrb za blaznike, so postavile v zadnjih desetletjih velike nove zgradbe v paviljonskem sistemu, ki je najprikladnejši temu namenu. V raznih poslopjih za bolnike so poleg samo ob sebi umevne ločitve po spolu, ločeni novodošli bolniki od onih, ki se oskrbujejo že dalje časa, povsem mirni od začasno ali trajno nemirnih. Tu so tudi posebni oddelki za telesno bolne ter hiralnica. Stavbe za pisarne, stanovanja zdravnikov in uradnikov, kuhinja, delavnice in pralnica, kapela in mrtvašnica tvorijo poleg poslopij bolnice cel kompleks poslopij, razstavljenih po zemljišču. Tu pa so tudi vrtovi in gozdiči, kjer se bolniki šetajo ob ugodnem vremenu, in polja in zemljišča, katera bolniki obdelujejo. Že iz tega je umevno, da moderne blaznice ne stojе več v sredini mesta, temveč da jih stavijo izven mesta, kjer je tudi več bolnikom prepotrebne miru; seveda treba skrbeti za primerne in dobre zveze s kakim večjim krajem in središčem dežele.

Umevno je, da bogate dežele mnogo lažje in uspešneje vrše svojo dolžnost nego ubožne kronovine. V Avstriji je Nižja Avstrija z zgradbo novih blaznic v Mauer-Öhlingu in na Dunaju postala vzgledna; a tudi mnoge druge dežele so že skrbale za nove in primerne zgradbe. Tudi za Kranjsko je nujna potreba, da zgradi nanovo ali da vsaj prezida in razširi ter modernim na-

zorom prikladno prenovi sedanjo blaznico. Zavod na Studencu pri Ljubljani, sezidan koncem sedemdesetih let in povečan koncem osemdesetih let, absolutno ne zadostuje več za število bolnikov in, kakoršen je sedaj, tudi ne odgovarja več modernim zahtevam.

Želja, da bi država prevzela skrb za blaznike, je opravičena, a se najbrž še ne izpolni kmalu. Zlasti revnejšim deželam nalaga ta dolžnost neznosno breme. Moderne stavbe so drage, oskrbovanje v njih je zvezano z velikimi troški, a oskrbnine izterjavati je težko. Država bi morala bolnim državljanom za časa nujne potrebe dati brezplačno oskrbo v blaznicah, troške pa pokriti s splošnim davkom, ki bi posameznika ne obremenil pretežno. Blaznosti so večinoma dolgotrajne, oskrbovanje v zavodu je mnogokrat potrebno po več mesecev ali let, včasih vse življenje. Vzemimo kmeta (iz tega stanu je pri nas največ bolnikov), ki naj plačuje za obolelega člana svoje družine oskrbnino v blaznici; ker je izgubil z njim delavsko moč, mora najeti in plačevati zanj zopet človeka, torej ima dvojne stroške. Malo jih je, da bi to zmogli za dalje časa brez občutne škode, a občina se — umevno — brani prevzeti plačilo za bolnika, čegar družina to le količkaj sama zmore. Slično je pri večini obrtnikov in uradnikov. A iz tega vzroka izvira še veliko zlo, dostikrat v največjo škodo bolnikom, da se namreč prepozno izroče v oskrbo zavoda in da se veliko prezgodaj zopet jemljejo iz zavoda. Nezadostno okrevani pridejo zopet v stare, neprikladne razmere in vsled tega se jim zdravje zopet poslabša.

(Dalje prih.)

C. GOLAR.

NARODNA PESEM.

Za svetel blesk tvojih oči
naj bela me smrt pokosi.

Za en pogled nebeški tvoj
ti dušo dam, o, Bog z menoj!

Od tebe grem, zadet v srce,
in v grobu čakal bom naté.

Brez tebe, moj ljubezni žar,
le smrt, le smrt je meni mar,



K MATERI.

Krasen je bil tisti dan in solnce je sijalo tako gorko, kakor da bi hotelo pokazati vso veliko ljubezen, visoko in lepo, ki ž njo objemlje zemljo in nje bitja.

A vaškemu Janezu, ki je bil obstal koncu vasi, se vendar ni zdel lep. Dan je bil zanj le nekdanj lep, pa to je že davno minulo; ta vas je bila lepa zanj, ki ji danes obrača hrbet, tudi to je bilo nekdanj, v davni preteklosti, ki se je komaj še spominja.

„Kam hočem? Kje je moja pot? Kam drži?“ . . .

Obrnil se je nazaj proti vasi, in zdela se mu je mračna, brez vseoživljajoče svetlobe, brez lepote. Črna se mu je zdela, črna kot skrivnost, gluha se mu je zdela kot noč, ki se po nji razlega njegov glas iz globoke duše, a ne dobi odgovora, ki v nji steza svoje roke, pa se ne dotakne ničesar; nikjer ji ni konca.

Stopal je nekdanj po tej vasi vesel, srečen. Pot po nji je bila gladka, bela; ravna je bila, brez ovinkov in brez jarkov. Po nji je bil razlit sam solnčni svit; po nji in po vsi vasi. Nikdar se ni spodtaknila njegova noga na tej poti, nikdar ni ranil na nji svojih nog. In peljala je skozi vas, — skozi kraljestvo njegovo; daleč je peljala še tudi iz vasi: gori na hrib za vasjo, — in povsod je bila solnčna, gladka, ravna.

A danes ni več tako! Kakor črna plahta je padlo čez to njegovo kraljestvo in zakrilo nekdanji sijaj solnca, zakrilo gladko, ravno cesto, pomorilo lepo cvetje, ki ga je ljubil, popilo hladno senco tistih dni in dihnilo vanjo črno temo.

Pogledal je po vasi, po hišah. — Ondi je njegova rojstna hiša, ki je v nji bivala nekdanj njegova mati, ljubeča ga, skrbeča zanj.

„Janezek, poglej! To je hiša tvojega očeta, ki ti je umrl, še predno si ga poznal. Prijazna je, dasi nekaj zadolžena, in mirno bova živela v nji. Gospodaril boš v nji, ko odrasteš, in tudi zame se dobi v nji miren kotiček za stara leta“ . . .

Živelo je takrat v njegovi duši nekaj velikega, nekaj mogočnega in sladkega. In tisto veliko, tisto mogočno in veselo, ki mu takrat še

ni vedel imena, je bilo vse nerazdeljeno za mater. Sedaj ve: ljubezen je bila, velika, vseobsegajoča, nerazdeljena, ljubezen otroška do matere. O, kakšen je bil tisti svet! Kakšna tista pota, ki je takrat hodil po njih!

Nekdanj, spominja se še danes prav dobro, je bil vzel sosedovemu Mihcu rdeč pipec. In sosed je prišla in ga je zatožila pri materi. Še danes ve: ni hotel takrat prisvojiti si onega rdečega pipca, saj je imel sam še lepšega, ampak ker je bil močnejši kakor Mihec, ga je neka čudna sila gnala: ponagajaj Mihcu, ker si močnejši od njega! Všeč mu je bil Mihčev strah pred njim, pred Jarkovim Janezkom, ki je bil večji, močnejši . . .

In tistikrat je padlo na ono veliko v njegovi duši nekaj umazanega, nekaj črnega. Temna roka je zgrabila za srce in stresla, ko so se materi posvetile solze v očeh, ko ga je tožila sosed, ko ga je mati pogledala tako čudno. Ni bil pogled srda, še manj sovraštva; sam ne ve, kakšen je bil oni pogled. Kakor bi bila vrgla ona temna roka pest grdega blata v njegovo čisto dušo. Par trenotij se mu je svet zdel prav tak, kakor se mu vidi sedaj, ko stopa na pot proti neznanemu cilju, pa ne ve, kam ga pripelje. Ali tisto umazano ni ostalo dolgo v duši. Povedal je odkritosrčno materi, kako je bilo, privil se ji je okoli vratu in se je izjokal na njenih prsih. In ona ga je pogledala drugače, pobožala mu je lice, privila ga je k sebi vsa dobra in blaga. Pogledalo je njeno od sreče žareče oko spokorjenca, pa se je pretrgalo tisto umazano na njegovi duši in je lezlo počasi iz nje. Hudoben ni bil, bil je le živ, zdrav, razposajen. In tisto veliko v njegovi otroški duši je postalo tistikrat še večje, še čistejše, in on je bil vesel, srečen . . .

„Kam strmite sedaj, moje oči? Morda v ono srečno daljavo od nekdanj? Toda vaš pogled ne dospe nikdar več tja, ker tako gledati, kakor ste nekdanj, ne znate več . . . Kam hrepeniš, moja duša?“ . . .

Pogleda ni mogel obrniti z mračnih, nekdanj solnčnih hiš, s te zaprašene, umazane, nekdanj tako lepe ceste. Zakaj ni več tako?! O, takrat je hodilo po ti vasi, po ti cesti, hodilo je povsod

ž njim ono veliko, ono srečno: hodila je ž njim otroška ljubezen do matere in je ožarjala s svojo svetlobo vse.

Ampak: saj ljubi tudi še danes svojo mater, dasi je mrtva! Dà, ljubi! Ali s to ljubeznijo se je združilo veliko hrepenenje, padlo je nanjo,

morala iti hiša na boben. Revež je, pa kaj se hoče!"

Pa so mu prodali vse in so ga pognali po svetu. In, ko je tisti dan stal ob grobu materinem, se mu je v glavi stemnilo. Večkrat mu je že prej bilo v glavi tako, ali odleglo mu je



C. M. CRNČIČ: STAREC S PIPO.

kakor črna plahta — neizpolnjeno hrepenenje. Zato je v duši tema.

Ko mu je umrla mati, so rekli ljudje: „Revež, kaj bo zdaj počel sam?! Smili se nam! Ampak kaj pomaga! Ne moremo drugače. Prodati se mu mora domovje. Kaj moremo! Dolg je dolg in plačati se mora. Že davno bi bila

vselej. Od onega dne pa mu ne gre več iz glave. Tema je ostala v nji. Le malokdaj posveti blagodejna luč vanjo. Kot prastar, temen gozd se zdi sam sedaj, ki v njem vse molči, le tuintam kaj zašumi, le tuintam se prikrade radoveden solnčni žarek vanj, pa kmalu zopet izgine. Kot mračno svetišče se zdi sam sebi, svetišče sredi gozda,

zapuščeno in zanemarjeno, ki v njem ne gori več večna luč, ampak se razsvetli le redko ob vetrovnih nočeh, ko burja raztrga iznad oken pajčevino in se prikrade lunin žarek medel in bled, pa kakor prestrašen nad tako praznoto kmalu odbegne. In ljudje pravijo: „Malo mu manjka Janezu, eno kolesce vsaj...“

Ne huđuje se nanje, ker sam sebi se zdi tak. Zato pa je tudi tako temno, tako mračno vse, kar je bilo prej oblito s svetlobo.

In danes stoji tu pred vasjo: materi, ki ga je edina umela, hiti nasproti. Kje jo najde, ne ve. Ali vseeno! Nekdaj jo najde.

Pogledal je po poti, ali mu ne zablišči kje kak cilj, ki je stremil za njim. Nič. Naravnost mora iti, naravnost! Na stranska pota se ne sme spuščati! Tu, na tej cesti, mračni in hladni, je njegovega življenja pot. S ceste ne sme kreniti, ker bi utegnil zaiti.

In prestavljal je počasi noge: saj se mu ne mudi. Čemu bi hitel! In ne ogiblje se prahu. Čemu bi se ga ogibal? Če bi na poti ne bilo prahu, bi pot ne bila njegova, bi ne bila prava. Z one lepe poti je že davno krenil in nanjo se ne more vrniti.

Obstal je in je sezul črevlje, pa jih vrgel zvezane čez ramo. Čemu bi hodil v črevljih! Ako ga ostri kameni ne zbadajo in mu ne krvavé noge, bi začel dvomiti, ali je na pravi poti. Ne bila bi potem pot njegovega sedanjega življenja, ne bila bi trnjeva, ki mu je mati o nji večkrat pravila.

„Kam greš?“

Obstal je in se je ozrl postrani gor v hrib. Tam so se podili veseli otroci. Ali ne vidi sedaj onega življenja, onega velikega življenja od nekdanj? Ali ni tudi on, kakor ti otroci, hodil na oni hribec za domačo vasjo igrati se, živeti veselo življenje? Obstal je in je gledal. Ali ne vidi samega sebe gori pri oni jablani? Ali ne vriska njegova duša od sreče?...

„Kam greš?“

Pogledal je še enkrat na grič in zavzdignil je roke: Zdravi! Le uživajte srečo! In dvignile so se mu prsi in usta so mu izpregovorila:

„K materi!“

Glas mu je drhtel in ustrašil se ga je sam. S solznim očesom je pogledal na deco, ki je stala na griču in zrla nanj s širokoodprtimi očmi. In videl je, da se je vleglo nanjo nekaj temnega, a vendar lepega: usmiljenje...

Gledali so ga in so molčali.

„Zakaj sem raztrgal s svojim glasom svetlo kopreno, ki so bili vanjo zaviti otroci veseli in srečni ter varni pred vnanjim mrzlim svetom! Zdaj je odplavala iznad njih in je legla tema nanje. Lahko bi bil šel mimo njih tih in bi ne bil motil življenja, ker nisem imel pravice pogledati s svoje poti v stran, pogledati v tuje življenje.“

„Saj Janez nima mamice!“ se je oglasil deček, ki je stal ob jablani, in se je popotniku zdelo, da vidi sebe...

In glas je zatrepetal dečku in solze so se mu prikazale v očeh: „O, ko bi tudi mi ne imeli mamice!...“

Zbežal je s hriba proti vasi in za njim so zbežali vsi k svojim mamicam, k svoji sreči...

In Janez je stal na cesti sam — in se je globoko zamislil.

Pred njim se je vlekla v neznane daljave pot, razpaljena od solnca, a vendar temna, neznana, a njemu vendar poznana, saj je hodil po nji vse dolgo življenje potem, ko se mu je izgubila pot mladosti.

Korakal je dalje, dalje...

Solnce se je zasolžilo v zadnjem pozdravu, zatrepetalo je in je zdrknilo za gore. Po zemlji so se vlegle sence. V daljavi je zatrepetala nekje luč, a Janez je romal v mrak in v noč, mehko, tajnostno, ki je prihajala k njemu z razprostrtimi rokami in ga je objemala ljubeče, pomirjajoče.

Sirotek, naprej! Ob koncu poti, ob koncu teme je luč, — je uresničenje upanja...





BOGUMILA VILHARJEVA.

VLADIMIR LEVSTIK:
MLADOLETJE.

V.

Ponedeljek je skrival svoje pusto lice za meglami večera. Park sredi mesta je stal v redkem snegu; zadnje solnce je prodiralo vlažni zrak in je robilo razmršene vrhove kostanjev z zlato gloriolo.

Just Kržan je prihajal iz šole k instrukciji. Na stopnicah je dohitel Ivko. Vsa zasopla je bila in vsa rdeča od mraza; ko je slišala korake, se je preplašila in ozrla.

„Ah, vi ste, gospod Kržan!“ je vzkliknila veselo in je pritisnila gumb ob vratih. „Samo če je neprimerno Mirko že doma: netočen prihaja zadnje dni . . . Odložite, prosim,“ je dodala, ko sta vstopila.

V Mirkovi sobi, kjer se je navadno vršila Justova ura, so bili delavci; popravljali so parket.

„Papa in mama nista doma; šla sta k pogrebu gospe Čeponove, ki jo je predvčerajšnjim zadela kap, saj veste,“ je dejala Ivka, in rosne so postale njene oči, ko je govorila o smrti. „Izvolite dalje; danes se ne moreta učiti v tej sobi, ker delajo; vse je narobe in motili bi vaju. Morda pa tukajle, kjer sem navadno jaz?“ In odprla je vrata v prijazno, svetlo sobico; gorkota jima je udarila nasproti in fin, rahel vonj, kakršen vlada tam, kjer mnogo bivajo ženske. Čiste in lahke so visele gardine do tal; pred vhodom je stala mizica s cvetličnimi lonci, čudne cvetlice so rastle iz njih, ki jim Just ni vedel imena, in so cvetele rdeče in modro, dasi je bila zima. Ivka mu je ponudila stol; zelo prijazna je bila videti in sila nežna, zdaj ko je stala brez plašča pred njim.

„Ali bom smela ostati pri vama?“ je vprašala, kakor bi se bala, da ji Just ne dovoli. „Čisto tiho bom, tu pri peči bom sedela, in čitala, nič ne bom govorila. Vidite, to knjigo berem zdaj: žalostna povest, „Na klancu“ se ji pravi. Jaz imam rada takšne povesti; vi ne? Zakaj ne?“

„Ne vem,“ je menil Just. „A zdi se mi, da morajo biti na svetu še drugi ljudje: krepki, silni in sami zatirajoči, ne pa samo bolni, plahi in zatirani...“

Toda umolknil je. Speklo ga je nekaj v duši, ko je pogledal Ivki v lice in je videl, da je tudi ona bolna in plaha.

„Kaj ji more biti, da je vedno takšna?“ se je vprašal sam pri sebi.

„Vidite,“ je dejala ona, in nič ni bila videti užaljena, „jaz pa menim, da se morajo pisati take povesti. Čemu bi bile samo lepe in vesele, ko jih pa žalostni ljudje ne marajo brati! In kako bi mogli pisatelji pisati takšne žalostne povesti, ko bi na svetu poleg veselja ne bilo tudi žalosti in ljudij v resnici bolnih in preplašenih?“

In čudo, komaj da so padle te Ivkine besede, je prišlo tako, kakor da se je po vsej sobi razlila bolečina in plahost.

„Ne maram jaz Cankarja,“ je trmasto odkimal Just.

„Jaz pa,“ je dejala Ivka, „on piše o samih takih ljudeh.“

Razpela se je mučna minuta molčanja.

Nato je pridrsala neokretna in debelouhata dekla s podstavkom za kavo. Vsa posoda je bila bela in skoraj prozorna, z modrimi rožicami poslikana.

„Za Mirka dajte na gorko,“ je skrbno naročila Ivka, ko je nalila. „Naj ga počaka, da bo južinal po uri.“ Sedla sta k mizi, ona in Just Kržan; Ivka je srebala hlastno in željno, silno lačna je bila videti. Tuintam je izpregovorila kakšno besedo: o Mirku, o starših, o novicah. Just je odgovarjal na kratko, zakaj težko mu je bilo kramljati in obenem paziti nase, da ne bi pil kave po kmetski, ali pa, da si ne bi do vrha nadrobil kruha, kakor je bi vaje doma.

Naposled je Mirko vendarle pritekel. Rdeč je bil v obraz, težko je sopal in nenavadno burna je bila njegova veselost. Justu je prišla na vsem lepem misel, da je moral v šoli kaj napraviti, pa hoče prikriti svojo potrnost.

„Mirko, kaj si storil, imaš slabo vest?“ ga je nenadoma vprašala Ivka in je strogo pogledala brata.

„Kaj te briga, gos?“ se je odrezal paglavec, „Nič te ne briga; molči in počakaj, da te kdo vpraša!“

Justu, ki se je zelo začudil, da je uganila njegovo misel, se je zazdelo primerno, da pokara dečkovo vedenje.

„Čujte, dragi moj,“ je dejal z resnobo, „tako se ne spodobi govoriti s sestro, niti s komurkoli!“

„Ali slišiš?“ je vprašala Ivka izza peči, še z rdečico zadrege na obrazu; dve ostri, živi lisi sta ji žareli na licih.

Mirko je uporno zagodrnjal in je vrgel latinsko slovnico na mizo.

„Kje je moja kava?“ je vzkliknil srdito.

„Čaka vas zunaj, dokler ne končava,“ je odgovoril Just mesto Ivke, z glasom, ki ni trpel ugovora.

„Ne bom je čakal, lačen sem!“ se je uprl paglavec.

„Jaz sem vas čakal pol ure. Dovolj o vaši kavi, začniva!“

Dolgčas je bilo pri instrukciji. Vprašanja in odgovori, od časa do časa stokanje Mirka, ki po svoji navadi nikdar ni vedel odgovoriti. Sestra je čitala in se ni ganila; le tuintam je iztegnila suho, nenavadno belo roko in je obrnila list.

Mrak se je razširil iz kotov, črkam na listih so se pričenjale topiti obrisi.

„Oči si boste pokvarili, gospodična, ko berte v mraku,“ je vljudno opozoril Just.

„Ah, saj res, oprostite, čas je, da prižgem, saj tudi vidva že več ne vidita“, se je prestrašila Ivka.

„Nikari sama; čemu pa plačujemo deklo!“ se je postavil Justov učenec.

Just Kržan je naglo vstal in je sam prižgal svetilko, ki je visela od stropa, v bronastem okvirju in nakitena s papirnatim cvetjem. Razlila se je svetloba, rože po stenah so oživele in Madona nad posteljo je zopet pogledala z zidu.

Dočim sta se instruktor in njegov učenec zopet posvetila latinski spregatvi, je Ivka odšla in se je čez nekaj časa vrnila s kosom kruha, debelo pokritim z maslom. Sedla je h knjigi nazaj, bliže je primaknila naslanjač do mize; začela je brati in jesti.

„V enomer jé!“ se je začudil Just sam pri sebi. „Neprestano jé, požrešnost! Ali je to lepo, če ženska vedno maši vase? In je vendar tako suha in bleda...“

Takrat se mu je še zdelo, da bi morala biti vsa dekleta lepa in nežna in silno idealna, po samih rožicah tavajoča, nič drugačna, kakor jih opevajo pesniki v sonetih. Kakor angeli bi morala biti, ki žive od božje luči; ničesar zemeljskega ne bi smela pokazati očem: predvsem pa

ne jesti kruha, z maslom namazanega, pol ure potem, ko so južinala kavo.

„Gretka gotovo ni tako požrešna,“ mu je šinilo po glavi.

Mirko je pa ujel njegov začuden pogled. Zarezal se je in je šepnil Justu na uho:

„Vedno jé, kaj ne da? Ali veste, zakaj toliko jé? Včeraj je mama dejala, da je jetična; doktor ji je pravil. In vsi jetični ljudje so požrešni.“

Mirko je bleknil te besede v glasnem šepetu, kakor je bil že vajen. Nič hude se mu niso zdele, nič krute in žalosté; zato se niti ni zavzel, ko je videl, da jih je sestra slišala. Zazijal je šele naslednji hip: Ivka je prebledela kakor steua, zastrmele so ji oči v veliki grozi, knjiga ji je padla na krilo in roki sta obležali na nji; tako je obsedela in se dolgo ni ganila.

Justa Kržana je v prvem trenutku napolnilo zgolj čustvo poljasne muke, pričakujoče in trepečoče. Vedel ni, samo slutil je, kako globoko so morale zadeti Mirkove besede. In preden mu je prišlo njegovo brezmejno usmiljenje z Ivko do zavesti, je slišal, kako se ji je počasi izvil tih, bolesten in žalosten jok. Drobne, tenke roke so se dvignile do oči in šibke rame so vzdrgetale.

„Kaj govorite, surovež,“ se je razburil Just nad Mirkom, in ves hripav mu je prišel glas iz prsi. „Kaj govorite, ali ne tehtate besed? — Pa bolje bi bili poslušali; zdravnik in mama nista mogla govoriti takih reči: neumnost! Kje bi imela jetiko gospodična Ivka? To je nemogoče, nezmisel je ...“

„Pač,“ se je drznil paglavec z bojazljivo trdovratnostjo, „saj sem slišal ...“

Just ni vedel, kaj naj reče; brez prevdarka so mu vrele besede iz ust, tako težko mu je bilo v duši. Ivka je dvignila obraz nad prste in velika hvaležnost je sijala v nje prestrašenem pogledu.

„Ničesar niste slišali, molčite,“ je ponovil Just. „In vi se pomirite, gospodična: vaš brat nikdar ne premišlja, kaj reče. Ne, ne, nikarite plakati; prazen strah, ničev strah, ni vredno, da bi govoril. Prosim vas, ne plakajte!“

„Saj ne bom,“ je mahoma dejala Ivka z bledo odločnostjo in je spet dvignila knjigo, kakor da bere.

Just Kržan je še par minut razlagal fantu nalogo. Toda čutil je, da je nekaj skaljenega, kar se danes ne izčisti več in se morebiti sploh nikoli več ne bo; pogledal je na uro, videl je, da sedi že četrto ure nad določeni čas, pa je vstal.

„Z bogom, gospodična, in potolažite se, izbijte si iz glave tisto neumnost!“ je rekel, preden je stopil med vrata.

Podala mu je roko. Tople so bile njegove besede, vroč in same hvaležnosti poln je zasijal njen pogled.

Na ulici se je spomnil.

„Zdaj še ne bi bil smel oditi,“ ga je izpreletelo, „Zdaj še ne! Kako, da mi ni prišlo na um? Saj bi si bil lahko mislil, da bo tale hip po mojem odhodu konec vsega njenega pogumnega zatajevanja: da bo vrgla krinko od svojega smrtnega strahu in bo padla na kolena pred brata nepridiprava, s povzdignjenimi rokami, naj ji ne prikrije resnice! Ostati bi bil moral, dokler ne prideta oče in mati, ali vsaj počakal bi bil, da odide ona iz sobe; pokazal bi bil paglavcu, kako brezsrčne so njegove besede. Naučil bi ga, naj ji reče, da ni bila resnica ...“

Tako žal mu je bilo, da je v svoji zamišljenosti obstal sredi ulice. Vojak z veliko knjigo pod pazduho je prikrevsal mimo in ga je sunil, da se je zavedel in je šel naprej.

Zdaj mu je bilo marsikaj jasno in očitno. Zdaj je razumel Ivkino otožnost in nič več mu ni bil zagoneten nje blede obraz, niti ostre rdeče lise na njenih licih. Veliko usmiljenje do nje se je naselilo v Justovem srcu, toplo in mehko usmiljenje, ki se je plačevalo in povračalo s svojimi lastnimi žarki. Tisti večer in sledeče čase, dokler se niso zgodile žalostne reči, ki jih bomo slišali pozneje, so njegove misli mnogo in rade hodile ob njeni strani; tudi čez povesti ji ni več zabavljaj, čez povesti o plahih in pobitih ljudeh.

Ko je stopil v svojo sobo, se je najpoprej hudo razjezil nad tem neumnim redom življenja, da tisti nima denarja za drva, ki ga zebe, temveč tisti, ki mu je gorko. Nič ni slekel suknje; kar tako se je stisnil s hrbtom k peči, izpuhtevajoči poslednjo gorkoto; primaknil je mizo, da mu je bolje svetila nesnažna svetilka sredi nje, in knjigo je odprl. Tudi Škrlj je prišel domov in se je pričel učiti. Od dveh slabih smotčic se je razštenil dim po zraku; molk je ždel med študentoma, le tuintam ga je prekinjalo šepetanje; zakaj mnogo je bilo dela za jutrišnji dan.

„Ti!“ se je spomnil Škrlj čez dalje časa. „Onè je rekel, da pride po moj stenogram iz verouka, no — eh, kako se mu že pravi — Sinjur, lenoba sinjurska! In tebi, pravi, da bo povedal važne reči; ne vem, kaj vse. Zaradi Gretke je dejal, da ti hoče nekaj sporočiti: pismo mu je menda dala zate!“ In pozorno se je uprl o

njegovo oko v prijateljev obraz, ki je ves zažarel od radosti.

„Kaj praviš k temu?“ je dodal.

„Ali je res? Ali je mogoče?“ je vzkliknil Just s tresočim se glasom.

„No, kajpada je mogoče!“

„Mogoče! Ah, ti se šališ, norčuješ se!“

„Nič se ne norčujem; pokaj bi se norčeval?“

Na trgu sem srečal Sinjurja; pokazal mi je pismo, videl sem ga z lastnimi očmi. In zato sem hotel govoriti s teboj, preden ti ga prinese: da ti raztolmačim toinono. Veš, dragi Juste, ljudje smo nagnjeni k grehu in podvrženi izkušnavam; zato ne jemlji vsega za zlo. Jaz sem naposled vendarle ravno takšen glupec, kakršen si ti...“

„Kaj mi pripoveduješ? Niti besedice ne razumem; niti besedice. Takšen glupec, kakor — jaz?“

Škrli se je izpovedoval dalje:

„Poslušaj, vse ti povem. Stvar je torej ta, da resnično nisem manj bedast od tebe. Vidiš, tudi jaz sem se zaljubil v Gretko tisti večer, ko sva pila hiperkulturno pijačo. In ker sem tebe takoj spoznal, kako se ti je vnelo mladeniško srce, sem ti prikrival in skrival pred teboj do današnjega dne, da sem bil skoraj vsak dan pri nji, seveda ob drugi uri. Kakor se vidi, ti tudi ona ni povedala? No, kar se tistega — hm, kaj sem hotel reči? Torej, tudi jaz sem imel namene, lepe namene, sladke namene, in, kar bodi mimogrede rečeno, manj idealne namene, nego ti, dragi in deviški moj Juste Kržan. Pa se mi niso obnesli. Imel sem jih do nocojšnjega večera; goljufati sem te hotel, varati sem namerjal tvoje zaupanje, za nos sem te hotel vleči, pa me je izplačalo. Zdaj sem sam takorekoč potegnjen za nos. Zato sem ti hotel povedati vse, kako je bilo... Morda si jezen name; toda vzroka nimam preveč, saj vidiš, da ti nisem škodil. Ne da ti ne bi bil hotel škoditi — hm, ampak mogoče ti nisem, to je vsa tista preklicana reč. In to naposled tudi vidiš in razumeš, da mi je do tvojega prijateljstva več, nego mi more biti do Gretkine ljubezni. Tako gotovo, kakor vem, da bi bilo tebi do njene ljubezni več, nego do njene prijateljstva. Ali ne?“

„No, da,“ je odgovoril Kržan zamišljenega lica. Premagal se je bil, zjasnile so se mu misli, poglela se je prva radostna vznemirjenost čustev, oglasil se je dvom na dnu srca. „O tistem, kar

mi praviš zaradi sebe, pač ni, da bi govorila. Kaj bi tisto! Če mi privoščiš ali ne privoščiš, eno kakor drugo je lahko prenačljeno. Ali ne?“

„Prenačljeno?“ se je nasmehnil Svitoslav Škrli. „Ne bodi. Kako prenačljeno?“

„Praviš, da ima Sinjur pismo zame... Sicer pa — zakaj ga ne prinese, strela božja?“ Neštrpno je udaril po mizi. „Torej, na vsak način se še ne more reči z gotovostjo, kaj je v tistem pismu, dobro ali zlo. Morda se norčuje; in če se — prav ima. Zasluži.“

„No, kajpada! Ali je živ krst trdil, da ne zaslužiš, idealist ti, Werther in Zorin v eni osebi in v kostumu dvajsetega stoletja? Ne pride mi na um, da bi dvomil o tvoji zaslugi: prej bi rekel, da je solnce črno in da so saje zlate! Ampak, če misliš — če imaš vse ženske za tako pametne, da bi se norčevale nad vsakim zaljubljenim pismom, za katerega niso prosile, zaslužiš še bolj, nego misliš sam pri sebi.“

„To se pravi?“ je vprašal Just Kržan pozorno, z nadejo tolažbe.

„Vidiš,“ je modroval tovariš, „nevem, kdaj sem ti že pravil, da se babnice vedno nekaj prime. In če ni prepričana, da se ti norčuješ, je vsaj majčkeno zaljubljena vate, ako ni zelo zaljubljena vate. Drugič — če bi bilo to, kar ni, da bi namreč Gretka ne norela za teboj približno v isti meri, kakor noriš ti za njo, bi ti to pismo vseeno prineslo tolažbo: popolno sliko njenega značaja in njenih misli. Spoznal bi, izpljunil bi in hrbet bi ji pokazal. Ali veš, kako se spoznava ženske? Daj jim poduhati ljubezen in prepričaj jih, da je prava: to, če je v resnici talmi, ne škodi niti malo. Daj jim poduhati ljubezen: kako bodo kihale, tako jih spoznaš. Zanimive so takšne študije, hehehe... Ti še nisi pasel te vrste učenosti, seveda, ti! No, toda pomiri se, nikar se ne boj. Ako v Gretkinem pismu ne stoji, da te ljubi, mi smeš reči — z mojim najvišjim dovoljenjem, da sem velik bedak in da me vara vsa moja sloveča filozofija, taktika in strategija.“

„Ali kaj veš?“ je zaprežal Just.

„Hm, vem, kar vem. To vem, kar boš vedel ti, kadar pride Sinjur. Ničesar ti ne rečem, samo tole: vrag ti daj srečo — kajti, nebesa niso mila posvetni ljubezni in grešnemu poželenju — in glej, da boš bičal ti njo; če ne — bo ona tebe!“

(Dalje prihodnjič).



Svatopluk Čech

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Aškerc A.: „Šah Nasreddin potuje“. Da ne bi naš čitatelji mislili, da je tej, v današnjem zvezku objavljeni romanci Aškerc čel povod zadnji anarhistični napad na sedanjega perzijskega šaha, omenjamo, da nam je g. avtor izročil objavljeno romanco „Šah Nasreddin potuje“ že prve dni februarja t. l., napisana pa je bila že novembra m. l. le zaradi svoje ideje in torej nima aktualne politične tendence.

Ureništvo.

Pesek Anton: *Slepa ljubezen*. Ljudska igra s petjem v petih dejanjih. I. zvezek. Slike iz vzgoje. Založil avtor. Natiskala „Učit. tiskarna“ v Ljubljani 1908. Str. 131. Cena 1 K, s pošto 10 h več. Čisti dobiček je namenjen za ustanovitev poučnega in zabavnega lista za šoli odraslo mladino. Takega nepolitičnega lista zelo potrebujemo. Nadučitelj Pesek je podal tu v dramski obliki sliko iz slovenske vasi, v kateri so nazori gledé šole in učiteljstva še zelo nazadnjaški in celo sovražni. Tendenca igre je torej dokazati, da morata dom in šola, da morajo starši in učitelji vzajemno delovati v blagor otrok, da je izobrazba najboljša dota otrokom ter da slepa ljubezen staršev otrokom koplje jamo pogube. Tendenca igre je torej zdrava in plemenita. Dejanje je spretno razpredeno in gotovo ne ostane brez vtiska na odr. Upriporitev je lahka. Gledé jezika pa bi si želeli več narodne priprostosti in žive izrazitosti, v dijalogu manj moralizovanja in pridiganja.

Zabavna knjižica. XIX. zvezek. Založila in na svetlo dala Slovenska Matica. V Ljubljani 1907. 8°, 222 str.

Letošnjo zabavno knjižnico bi smeli imenovati nekaj almanah mlade slovenske literature. Skoraj vsi najboljši mlajši slovenski pisatelji so zastopani v njej, in bodimo odkriti: zastopani so jako častno; razvrstitev knjige je jako srečno grupirana, tiskovnih pomot sploh ni, tisk je lep, skratka: knjiga je taka, da se jo da lahko iz rok.

Kot prvega pisatelja srečamo Josipa Regalija. Nekako oddahnemo si, ko preberemo njegovi črtici. Danes smo vajeni, posebno še od mlajših, erotičnega tita-nizma, nebatičnih in nikdar nasičenih strasti in ženijev, ki so veliki v destruktivnosti. In ni ravno nemala vrlina Regalijevega peresa, da ni niti sentimentalne, niti titanske ljubezni v njegovih črticah. Pa ne zadovoljuje se samo z ogibanjem tega ekstrema, — šel je dalje in skoro se zdi, da veje v gotovem smislu iz njegovega Tilna Rekarja: vanitas vanitatis vanitas! Ni mu ljubezen ona sila, ki brez nje človeku ne rasto rože, ni mu ljubezen oni izvir in konec, ki vidi povsod le sebe, ki gleda vse skozi sebe in ki gre preko vsega — do sebe. V delovanju za narod in v požrtvovalnosti človekovi na socialnem polju vidi Regali višek življenja. Goethe je prišel do tega spoznanja v drugem delu svojega Fausta šele takrat, ko je imel za sabo mladeniča in moža. Sneg na glavi mu je narekoval sceno Fausta pri osuševanju močvirja. Regali je še mlad, — in že ne tava več po solnčnih poljanah mlade ljubezni, — že je postal filozof, ki se uprašuje: zakaj, čemu, kako, kaj?! — Tilnu Rekarju je rodila ljubezen do Karmen spoznanje, da je ženska en sam človek, da pa čaka „celega človeka“ vse človeštvo: „Tudi ljubezen do ljubice mora biti le odsev ljubezni do občestva, ljubezen zaradi ljubezni same.“ (str. 19.) Vse drugo dejanje je okrasek, ki je nadan temu jedru. Regali ni v svojih spisih naturalist, ni simbolik, — on je moderen upodabljač umetnik, realist, ki je slikar in kipar obenem. S tem je karakteriziran Regali in najbolj plastično se nam kaže relief njegove umetnosti v „Tratarjevi smrti“.

Kmet Tratar si kupi od trdo prihranjenega denarja vola, — a mešetar ga je opeharil, vol pogine na poti, ko ga žene domov, vsi upi se mu podero in — Tratar postane samomorilec. — To je vsebina. Pred nedavnim časom smo brali v časopisih enak slučaj. Snov je torej zajeta iz življenja; a kako je obdelana? V slikarji najmanjšega detajla, bodisi

psihične dispozicije, bodisi miljeja je Regali slovenski Johannes Schlaf ali pa Arno Holz. Skoro, skoro utruja nas. Njegove črtice niso več sama pripovedovanja, — filozofija so in pa studije. Mozaik, sestavljen iz najmanjših kamenčkov, da jih skoro oko prezre, ker jih je preveč. A celotno tvorijo enoto in še lepo enoto. Dvoje se nam pa ne zdi lepo. V Tilnu Rekarju je preveč refleksije, na pr.: „Da, brez egoističnih primesi, brez relativnosti, absolutna vsa je ljubezen do človeštva, to je ideja ljubezni sama.“ (str. 18.) Ali se ne bere to, kakor dogmatiziranje? Tendence filozofije...! V Tratarjevi smrti pa se nam zdi samomor premalo motiviran, oziroma motiviran in izcizeliran do skrajnosti, a vzrok pre slab. — Tehnika v povestih je dobra, jezik lep in vsebina moderna v obliki renesanse. In zato zavzema Regali posebno mesto v našem slovstvu.

Ko sem svoje dni ocenil v „Slovanu“ Meško v „Mir božji“, sem dejal, da je Meško na razpotju. Mladostne sanje se umikajo življenju moža. In „Drama izza davnih dni“ me potrjuje v tem, da se nisem motil. Po mojem mnenju je ta povest najboljša, kar nam je doslej napisal Meško. Stari Meško in novi Meško si segata v roke. Obe dobi njegovega pisateljevanja sta tu krasno spojeni druga v drugo. Drama igra v času predikantov. Brodar Matija maščuje zapeljano Tilko s tem, da potopi kalvinskega zapeljivca in sebe. Motiv rešitve vozla je Aškercov iz neke znane njegove balade. Vse drugo pa je Meškovo. Nekaj kulturne zgodovine Slovencev se drži teh vrst in premda, ta čas sta obdelala literarno le še Tavčar in Jaklič. Občudovati pa moramo Meškovo tehniko. Vse ono mehko iz dobe mladostnih sanj se ne vrši več pred našimi očmi. V obliki psihološke karakterizacije nam opisuje Meško Tilkino ljubezen. Zanj čisto nove scene pa nam slika. Brodar, valpet, predikant stopajo v ospredje, le en večji odstavek je posvečen ljubezni, ki se vzbuja. Primerja jo pisatelj z naravo in spravlja v kontakt z babico. Nekaj silno mehkega, a vendar nepopisno diskretnega sta strani 55 in 56. Konec izzveni trpko; a vendar resignirano: Obračunamo... Življenje za življenje... še več smo dobili (str. 65.), in premisa se glasi: „Tako je prišla tudi njej ura, zapisana od vekomaj vsem, ki se rodijo iz žene“ (str. 54.). Drugi so poplačali Tilkino krivdo; — in tudi nam se zdi, da čujemo babičin klic: „Pazi dete!“ — Ljubezen je še motorna sila Meškova, ona tihe, večerne, sladke in mehke sanje so še njegova domena, a v ospredju ne stoje več, — novo jutro gre za sanjami večera.

Milan Pugelj (Roman Romanov) je epigon Cankarjev, njegov učenec, ki ima vrlino učiteljeve in še to prednost pred njim, da nam ne opisuje fantomov, ampak življenje. „Kapela sv. Florjana“ je snov za daljšo povest, v sedanjih obliki se ji pozna, da je marsikaj, kar potrebuje še izpeljave, samo skicirano. Vendar pa je novelica jako lepa, zakaj bere se gladko, samo konec je nekam meglen. „Žandar Stružnik“ je pa nekaj krasnega. Vojak je Stružnik od nog do glave, trd in neizpros, še za vabeče glasove ljubezni je gluhi. Tako je izgubil vsak čut in kot „živa postava“ hodi iz enega službenega opravka do drugega. Mehak ni nikdar. Naprej hodi po poti življenja in nikjer ne cveto zanj rdeče rože. Samo enkrat je prišla pomlad tudi zanj. Pa še to mlado cvetje je uničil. Samo dekleta ga je ljubilo, on ni ljubil nje. In zopet je hodil sam po cestah življenja. Našel je na cesti pijanko, — bila je Ela. Neverjetno je v tej črtici, da postane Ela zaradi njega, ki je sploh nikdar ljubil ni — vlačuga. A to pozabimo ob krasnem završetku črtice. Ta konec je direktno dramatičen. Če bi bil Pugelj dramatik, bi s tem koncem začel dramo. Negotovost, kaj bo z Elo, kaj bo s Stružnikom, nam stiska srce. Ljubezen

je tudi Stružnikovo trdo srce pretopila — in postal je človek. Regali je pa prišel do ravno obratnega zaključka. A da smo tudi Puglju morali verovati tezo, ki jo je orisal v tej črtici, kaže, da je delo umetniško, ker sili človeka za sabo.

VI. Levstik je hodil v šolo k Francozom in spaja moderno snov, renesančni kostim in obrušeni jezik v svoj individualni način pripovedovanja. S tem je karakteriziran Levstik kot pisatelj. „Pigmalion“ se mi zdi še premalo nov in dovršen, dasi so posamezne stvari jako lepe. Slovenci imamo, odkar je Cankar vedno in vedno opisoval umetnike, celo bohemsko slovstvo. Levstik je sledil v snovi in v marsičem drugem, naprimer v sceni Tomaža in Pippa, Cankarju, a jo je obdelal povsem po svoje. Jako lepo je drugo poglavje „Tomaž in Ana“ — in str. 118 in sledeče zavzemajo častno mesto v našem slovstvu. Kljub temu pa, da se je Levstiku tip župnika in to in ono izredno posrečilo, vendar njegov „Pigmalion“ ne dosega njegove „Sirote Jerice“, ki je ena izmed najboljših slovenskih novelet. Napetost, ki jo dosega pisatelj od vrste do vrste, človeku ne da, da bi jenjal čitati. In to je najboljša izpričevala za delo. Tudi snov je jako lepa, sicer stara in že stokrat obdelana, a Levstik jo je znal poživeti in obleči v novo obleko. Samo tisto koketiranje z judovskim usmiljenjem žida Theuerrockha je preveč francosko, če ne celo jokavo. Vsaj name je napravilo tak vtisk. Kdor pa hoče čitati res kaj lepega, naj prečita stran 176—178. Ta nagli, nervozni završetek, ti stavki, polni hrcpenenja in nebotične sle, so pomešani s toliko solza, da jih je zmoglo le pero umetnika.

Najbolj individualen in tipičen je pa Cvetko Golar s svojima dvema črticama. „Lenčica in zmaj“ naj bi bila idila. Porabil je pisatelj motiv narodne pravljice. Jaz ne najdem nič idilskega v črtici — ampak to, kar je zame lepo v črtici, je odstavek četrti. Strah in fantazija, pravljice in njih demonska sila vlečejo mlado Lenčico k studentu, kjer jo zmaj, ki ji razburja domišljijo, skoro potegne v smrt. Ti motivi so jako srečno spojeni. In zato je narodni duh, ki veje ravno iz tega poglavja, najbolj sprotno pogojen.

Zakaj Slovenci nismo dosegli pri tujih narodih literarnega priznanja?! — Prvič, ker nimamo do danes nobenih duševnih proizvodov, ki bi bili taki, da bi bili splošni, za vse, in drugič, ker imamo samoraslega, narodno individualnega premalo. Le ta dva kontrasta sta pogoj za svetovno slavo. Golarjevemu „Lovcu Klemenu“ bi jaz brezpogojno prisodil častno nagrado iz vseh slovenskih kmetskih novelic zadnjega desetletja. Tu živi cel slovenski narod, tak kakršen je. Trd in mehak, bogokleten in pobožen, trmast in poln vere v vraže. „Lovec Klemen“ je delo, ki bo v čast ne le pisatelju, ampak vsem Slovincem. Narodna pravljica o divjem lovcu je tu obdelana. Slovenski kmet stoji pred nami in zopet enkrat čujemo pristno slovensko govorjenje: pokadi hudirju kosmatemu (str. 203.), kolneš, da te v peklo slišijo (str. 204.), nocoj ima moj palec jezik, pa srebrnega (str. 217.), i. t. d. Sicer povest o divjem lovcu ne spada v okvir povesti, a hvaležni smo za njegov mojsterski opis pisatelju vključ temu. Snov sama je originalna. Pijanec in lovec Klemen ustrelje v razpelo, in vsa vas se pokori za ta njegov greh. Tesni, moreči miljé je narisana z umetniško roko. Toliko pristno slovenskega je v tej povesti, kot da jo je spisal moderni Jurčič ali Kersnik.

Pet pisateljev je zastopanih v tej knjigi, filozof in „Kleinmaler“ Regali, resno-mehki Meško, psiholog Pugelj, renesančni-modernist Levstik in iz naroda se učeči Golar. Vsak je v svojem žanru dober, a mladi so, izvzemši Meška, še vsi. Če so že početki taki, kaj vse nam lahko donesejo kot dozoreli možje! Pet individualnosti, pet tipičnih sloven-

skih modernih in pet resnostremečih mladih pisateljev je zastopanih tu. Sicer še ni vse biser; — ni še vse izbrušeno, — a v šoli življenja je napisano, da smemo od rožnega jutra pričakovati lepega večera. Adolf Robida.

Murnik Rado: Najhujši sovražniki. S knjižico „Najhujši sovražniki“ nam je podal Rado Murnik zanimivo-pisano poljudno razpravo o bakterijah kot pouzročiteljih kužnih bolezni. Kakor se razveselimo vsakega spisa, ki množi medicinsko literaturo, ki je pri nas še tako zelo zanemarjena, tako nas je zlasti ta knjižica veselo iznenadila, ne le, ker razpravlja o tvarini, doslej širšim krogom še malo znani, temveč osobito, ker je pisatelj tej razpravi podal tako mično obliko, da jo vsakdo prečita z zanimanjem. Murnik je priznan mojster v jezikovni dovršenosti, in zato bi želeli, da dobi ta knjižica še marsikako naslednico iz njegovega peresa. „Narodni založbi“ gre hvala za elegantno opremo in nizko ceno (60 h), in zato upamo, da se knjižica razširi, kakor to zasluži po vsebini in obliki. Dr. Fr. Göstl.

158. odborova seja „Matice Slovenske“ dne 3. aprila 1908. Letošnji občni zbor „Matice Slovenske“ bo v ponedeljek, dne 25. maja ob 8. zvečer v ljubljanskem „Mestnem domu“. Publikacije za l. 1908. se bodo tiskale vsaj v 4500 izvedih; za tisk Zbornika, Zabavne in Hrvatske knjižnice ter Prevoda iz svetovne književnosti se razpiše natečaj; knjige morajo novembra biti v Ljubljani pripravljene za ekspedicijo. Sprejmejo se nekateri rokopisi in določijo recenzenti novim. Od zadnje odborove seje je društvu pristopilo vnovič ali novno 40 članov. — Za l. 1908. izda Matica sedmero knjig (med temi tri ilustrirane): 1. Zbornik (znanstvene razprave o početkih naše književnosti v protestantski dobi, slike). 2. Knezova knjižnica (Cankarjev spis „Novo življenje“; jubilejni spis o Vatr. Jagiću). 3. Zabavna knjižnica (poleg pripovednih spisov drama Zofke Kveder Jelovškove: „Amerikanci“). 4. Hrvatska knjižnica (komentirana istska priča Vl. Nazora „Veli Jože“, umetniški opremljena s slikami Š. Šantla). 5. Funtkov prevod Goethejevega „Fausta“, I. del. 6. Štrekelj, Narodne pesmi. 7. Seidl, Kamniške ali Savinjske planine, II. del (s slikami).

Ze slovanských hor. Vydal český odbor slovinského alpského društva péči dra. V. Dvorského, dra. B. Franty a dra. Vl. Růžičky. Praha 1907. — Nákladem vlastním. Tiskem „Unie“ v Praze. Obsah: Dr. Boh. Franta: Úvodní slovo. — J. Čermák: Huda Polica. — Dr. Vik. Dvorský: Horská pásma Černé Hory. — Prof. dr. K. Chodounský: Horský sport a zdraví. — Dr. Otakar Laxa: Skupina Mangartská. Nomenklatura. — Dr. Stan. Prachenský: Česká chata v Savinských Alpách. Dr. Vlad. Růžička: Vzpomínky na Kanin. — Ta elegantna knjiga 76 str. je nov dokaz žive, požrtvovalne ljubezni Čehov do slovanskih in jugoslovanskih Planin. Slovenci še nimamo toli krasne knjige v proslavo naših Alp, kakor so jo izdali bratje Čehi. Tekst knjige obsega 27 slik po dobrih fotografijah raznih odličnih českých turistov ter vrhu tega še 6 trobarvnih prilog po slikah Mar. Chodounske, Otona Bubeníčka in dr. Vl. Růžičke. Češki odbor slovanskega planinskega društva v Prazi vzdržuje na svoje troške Češko koč (českou chatu) pod Grintavcem v Savin. Planinah in celo vrsto gorskih cest. Izdal je tudi že več reklamnih turistovskih brošur o slovanskih in sploh jugoslovanskih Alpah ter opozarja neprestano v najrazličnejših českých listih s članki in ilustracijami na lepote slovanske domovine. Noben narod ni storil toliko za promet tujcev v naših deželah, kakor Čehi, zato jim moramo biti od srca hvaležni. Noben narod ne izvršuje dejanski ideje slovanske vzajemnosti s to-

liko unemo, kakor Čehi. Dokaz tega je zopet ta krasna knjiga. Hvala jim!

† **Matavulj Simo.** Bratski srbski narod žaluje zadnja leta zaporedoma zaradi izgub prvih svojih literatov. Dne 4. marca je umrl v Belemgradu nenadoma še najodličnejši srbski leposlovec Simo Matavulj. V štirih letih so umrli Janko Veselinović (1905), Stevan Sremac (1906), Pavle Marković Adamo v, Milorad Gj. Glišić in 20 febr. t. l. še Matavulj! Iz plejade velikih srbskih pripovednikov ni ostal noben več. Pokojnik Matavulj je bil član Srpske Kralj. Akademije in predsednik Srp. knjiž. društva. Rojen je bil 14. sep. t. 1852 v dalmatinskem Šibeniku ter je bil po svoji veri pravoslavlen Srbin. Deloval je kot učitelj v Dalmaciji, po vaseh in v Kotoru na morski šoli. Znal je francoski in italijanski ter poznal obe literaturi docela. L. 1875 se je udeležil vstanka Hercegovcev ter je bil v četi vojvode Miče Ljubibratića. L. 1887 je moral pobegniti na Cetinje, kjer je postal gimnazijski učitelj. Tu se je naučil še ruskega jezika. Do l. 1887. je bil učitelj prestolonaslednika Danila. Tega leta je šel v Srbijo ter je postal učitelj jezikov na gimnaziji v Zaječaru. A že čez tri mesece se je vrnil na Cetinje, l. 1889. pa se napotil zopet v Srbijo, kjer je ostal do smrti kot učitelj, časnikar in neodvisen pisatelj. Napisal je ogromno povesti, novel in romanov, katere so izdali Srpska in Hrvatska Matica, razni listi in založniki. Tudi prevel je mnogo svetovnoznanih del. Bil je umetnik-poet.

† **Derenčin Marijan.** V Zagrebu je umrl nedavno odvetnik, politik in pisatelj dr. Marijan Derenčin, bivši pravosodni načelnik, intendant zagrebskega gledališča in dramatik. Spisal je troje satiričnih komedij, več pravnih razprav in knjig ter bil nekaj časa urednik „Obzora“.

† **Pavlik Josip,** češki filolog in prevajalec, delaven prijatelj Hrvatov in Poljakov, je umrl v Pragi. Izdal in spisal je dve češki slovnici za Poljake, prevel več poljskih leposlovnih del na češčino ter je spisal celo vrsto razprav o hrvatskih književnih in kulturnih razmerah.

† **Dvorský Frant. Iv.,** dežel. arhivar, zgodovinar in pisatelj, je umrl v Pragi. Bil je odlični strokovnjak in ugleden zgodovinar, ki je spisal celo vrsto ne le v Čehih, nego tudi v Nemcih in Rusih znamenitih del.

† **Markovičeva Marija (Marko Vovčok).** Nedavno je umrla na Kavkazu odlična maloruska in ruska pisateljica. Bila je prijateljica T. Ševčenka in Turgenjeva. Njene povesti iz maloruskega narodnega življenja je prevajal sam Turgenjev na ruski jezik. Od l. 1867 pa je pisala le za Ruse romane in povesti. V svojih maloruskih povestih je pokojna pisateljica mojstersko slikala žalostni kulturni in gospodarski položaj ukrajinskih kmetov, v ruskih delih pa je črtala življenje ruske inteligence.

† **Svatopluk Čech.** Dne 1. marca t. l. je pokopal češki narod na staroslavnem Višegradu pri Pragi enega svojih največjih pesnikov. Pogreb, ki se je pomikal iz panteona kralj. deželnega muzeja po Vaclavskem trgu, Jungmannovi ulici, čez Karlovo namestje mimo Emavza na Višegrad, je trajal dve uri, udeležile so se ga vse večje korporacije, društva in organizacije (visokošolsko dijaštvo, sokolstvo, soc. dem. delavstvo, Hlahol, pevska in prosvetna društva itd.), in poleg teh zastopniki českých mest, politiki, poslanci, oba rektorja (univerze in tehnike), vsi umetniški krogi itd. itd., ulice pa so polnile mase ljudstva, vseh stanov in vrst, od vseh koncev in krajev češke zemlje. Lahko se reče, da se je tega pogreba udeležil celokupni češki narod, kar priča o popularnosti pesnika in o samozavesti naroda, ki pozna svoje može, jih ceni in jim izkazuje svojo hvaležnost s tem, da slavi njih spomin. „Tako spremlja k pogrebu mal narod svo-

jega kralja,* so pisali časopisi. Res je bil to kraljevski pogreb, a tudi pokojni umetnik je bil kralj v svojem kraljestvu poezije, odkoder je sipal bogate darove na svoj narod ter mu govoril vzvišene besede sile, volje in svobode. Njegov glas je segel v zadnjo češko vas in je vladal s svojimi mislimi nad češko dušo, budil jo je in dvigal... Zato je tudi ves narod občutil smrt svojega pesnika. Hočemo li razumeti pomen, zasluge in delo Svatopluka Čecha, se mi zdi potrebno, da damo njegovi sliki nekoliko ozadja.

Preobrat v češki literaturi 19. veka se je izvršil l. 1858. Razburjeni politični časi l. 1848 in njim sledeča reakcija so zaključili dotedanjo češko domoljubno šolo, ki je v nji domovina in Slava imela prvo besedo. Glasovi Kollarja, Čelakovskega i. dr. so v teh časih nekako odzveneli; poezija je iskala novega kraljestva, ker je staro postalo preceelno, vsakdanje, vsem znano. Havliček je s svojo kritiko nastopil proti Tylu, zadnjemu zastopniku „vlastenecke“ poezije (Posledni Čech). Leta 1856. sta umrla Havliček in Tyl, in zdaj se je začela jasneje pojavljati struja romantikov-byronistov, ki jih je bila med tem kričeča rodoljubna struja prevladovala. Vzor mladini je postal oni mladi pesnik K. H. Mácha, ki je skoraj pozabljen umrl l. 1836., čegar čudovito lepa, divje romantična pesem „Maj“ jim je bila vzor prave poezije. Na čelo te struje se je postavil F. Frič**, mož, ki je imel za seboj romantično življenje, v sebi romantičnonemirno dušo, toda ne romantične sile — poezije. Frič je izdal v družbi z mladimi l. 1858. zbirko „Maj“ (almanah). Iz te šole je izšel pesnik Vitežslav Halek, ki si je z mehкими verzji, z lahkotnim jezikom in s sanjavo poezijo pridobil na mah ime prvega pesnika (Večerni písně). Toda proti temu praznemu poletu se je kmalu oglasila nova sila. L. 1868. je izšel proti almanahu „Maj“ almanah „Ruch“. Tu so se zbrali ljudje, ki jim je bila divja romantika premagano stališče, bili so to prvi zastopniki realizma. Iz teh bojev so vstale sredi živega literarnega gibanja, ki je nastalo po l. 1870, tri korifeje nove češke književnosti, nam znana imena **Julius Zeyer, Svatopluk Čech in Jaroslav Vrchlický**. Nič skupnega nimajo ta tri imena, razun da so vsi trije delovali vzporedno drug poleg drugega, skoraj brez vpliva drug na drugega, vsak v drugi smeri, vsak umetnik zase, velik, silen, samostojen, brez svoje šole. Najstarejši med njimi je Svatopluk Čech (rojen 1846) drugi je Zeyer (1849 — 1901), najmlajši je Vrchlický (rojen leta 1852). Delo, ki so ga izvršili ti trije veliki umetniki, je ogromno, skoraj neverjetno veliko. Zeyer je zapustil 34 zvezkov zbranih spisov, Svatopluk Čech 20 in Vrchlický zbrani spisi so sedaj presegli že število 60, in vedno izhajajo še nova njegova dela. Ko bi vprašali, kdo izmed teh treh je največji češki pesnik, bi bil odgovor težak. Jaz bi odgovoril s tem, da bi pri Zeyerju podčrtal: pesnik, pri Čechu: češki, pri Vrchlickém: največji. Mnenja so različna in brez dvoma ostanejo različna za vselej.

Julius Zeyer je zadnji romantik, nemirna umetniška duša, globokočuteč, sanjav umetnik. Njegova umetnost prevladuje duh, ki ga čutimo v mitičnih, gotičnih hramovih. Visoka, vznešena poezija, ki se dotika neba. Prepotoval je svet, videl je gaje japonske in se potopil v dušo vzhodnega naroda, in ležal je v Bretanji ob obali atlantskega oceana ter zasanjal svojo veliko „Karolinsko epopejo“ in potem je šel v Kampanjo, kjer je „Jan Maria Plojchar“ izpovedal svoj confiteor.

*) Glej Vlček: Lumir, 1908.

**) Glej Ljub. Zvon 1905.

F. V. Krejčí: Karel Hynek Mácha,
... Zrozeni básníka.

Ako bi govoril v primeri, zdi se mi poezija Zeyerjeva kakor lahen zefir, ki preleti ves svet in prihajajoč iz daljave šepeta v ušesa skrivnostno pravljico, tiho povest, dolgo pesem, tajinstveno molitev, skrito novico o nečem visokem, dalekem, nedosežnem. Pripovedovati zna o kralju Karlu in njegovih paladinih, o junaku Rolandu, o kijevski Olgi in o težkih bojih ter veliki ljubezni; in zaveje iznova in ve pripovedovati o zvestem prijateljstvu Amisa in Amila in zapelje seboj začudene oči v visoke katedrale srednjega veka; in pripelja od juga in govori o Katarini in Janu Mariji, človeku, ki je imel samo tri grehe in je bila neskončno velika ljubezen, ki je polnila njegovo življenje; in prišepeta od drugih strani in prinese novih krasnih pravic iz krajev, ki niso dostopni vsakomur. In poslušalec čuti poezijo, čuti pesnika, sledi za njim, hotel bi slediti; ne more, skloni se in zasanja in vetrec šepeta, pripoveduje dalje, dalje. To je Julius Zeyer.

Vrchlický, se mi zdi, je kakor studenec: žubori neprestano, brez nehanja, brez prestanka: brez konca in kraja vre iz zemlje žuboreča voda, kakor večnost dolga. Ne moti je, kar se godi okoli po svetu; daleč v notranjosti se zbirajo studenci zgol v eno silo, ki vre tukaj na dan. Ne ponuja se nikomur: popotnik, ki gre mimo, sliši prijetno žuborenje, kdor je truden, sede zraven in zajame. Zdrava in dobra pijača za človeka: ne omami, ne opoji, ampak napaja. Studenec ne izbira, ne presliha, ne prestaja: vse, kar se zlija vanj, vse se tu izlija; zato teče, žubori neprestano in namaka daleč okoli suha tla. Vedno isti vir, a zdi se, da je drugače žuborel v pomladi, z večjo silo in svežostjo, drugače poleti, mirno, hladilno in drugače sedaj, ko je jesen. Toda samo zdi se: studenec je vedno isti, vedno živ, vedno žuboreč. Vrchlický ni mnogo popotoval, a zbrala se je v njem vsa literatura vseh narodov, vseh časov, vseh vekov. Prestavil je čez 30 največjih svetovnih del in sam jih je napisal trikrat toliko in dela in piše še vedno. Vseučiliški profesor je, a na ulici srečaš skromnega moža z belo brado, sivimi očmi, s črno čepico na glavi: to je Vrchlický. Ta močni vrelec blagodejno napaja vsa tla naokoli, da uspeva v njegovi okolici vse v bujno zeleno rast.

Nekaj popolnoma družega od obeh je Svatopluk Čech. Zdi se mi, kakor silno košata lipa, ki stoji sredi češke vasi. Ne pozna ničesar, kar ni češko, domače; iz trde domače zemlje je vzrastla, nič ni tujega v nji. Tej zemlji naokoli, tej vasi in tem ljudem okoli sebe velja nje šumenje, nje senca, vse, kar ima. Globoko v zemlji so zarite njene korenine, neupogljiva je, nepremakljiva. Pozna zgodovino domačih časov, od davnih vekov in jo pripoveduje z domačimi, razumljivimi glasovi. Nič tujega, nič narejenega ni na nji, vse je vzrastlo iz domače zemlje, zato je tako razumljiva domačim njena povest. Nikomur ni namenjena razun domačim, ničesar ni sprejela od tujca, ne daje ničesar tujcu, ponosna je, da je lipa sredi vasi, in narod je ponosen nanjo in posluša njeno razumljivo povest. In če pridivja vihar od tujih strani, strese lipa s svojimi vrhovi, stoji sama trdno in uči druge: Stojte trdno! Bili smo in bomo! Zato pripoveduje o preteklosti, da budi ponos in samozavest in kljubuje viharjem in vetrovom, kakor da bi hotela dokazati neupogljivost vseh, ki se zbirajo pod njenimi vejami. Domač in zato trd je njen glas, hvali silo in boj in se posmehuje slabotnosti. Vsak najde v nji svojo pesem: ljubeča deklica se naslaja z njenim šepetanjem, razdvojeni mladenič najde ob njej poguma in sile; mlada mati pripelje deco v njeno senco, mož v boju življenja vidi v lipi svoj vzor; starček in babica se pod njenimi vejami spominjata starih časov, rada hvalita staro in zmagujeta nad novim, zato kažeta na lipo: vedno jednaka

stoji. Nič je ne uklone, razun sekira — smrt. In vsa pesem lipe od pomladi do jeseni je le ena: Ostanimo sebi zvesti! Svoje spoštujmo, tuje pustimo! V tem smo bili in bomo. V bojih smo živeli in bomo živeli. Spomni se, narod, svoje slave, svoje zgodovine, ne bodi suženj nikomur, ne trpi nobenih verig, nobenih okov! In lipa čuti, da je narod okoli nje — suženj. In zašumi, zahrumi v njenih silnih vrhovih:

Proč okove, proč vezi! A narod se je privadil sužnosti, verig, okov. Zato šumi lipa neprestano:

v jeden priboj srazme plece
zlomit pruty rabske klece!

Šumi in bo šumela, dokler:

a když v odpoutané síle
v naruč stisknem Svobodu,
potom pravá bude chvíle,
přemyslet a řešit, snít
kterak dál ku světlu jíti
v řadě volných narodů.

Pis. Otr. XXII.

Tako šumi lipa in bo šumela v neskončnih odmevih od vasi do vasi toliko časa, da se izpolni nje večna pesem. (Konec prih.)

Iv. Lah.

Myslik Julius: „Protokol Světového kongresu Volné Myšlenky r. 1907. v Praze.“ 392 strani. Velika 8°. Cena za abonente „Volné Myšlenky“ 3 K 70 v. s pošto. — O kongresu svobodnih mislecev, ki se je vršil meseca septembra lanskega leta na Sofijskem otoku v Pragi, je izdala češka sekcija Svobodne Misli pod uredništvom svojega predsednika Julija Myslika zapisnika ali zbornik o vsem, kar se je na tem kongresu godilo in obravnavalo. Znano je, da se shajajo svobodomislec vseh kulturnih narodov in dežel od časa do časa zdaj tu, zdaj tam na sestanke, kjer izmenjavajo svoje misli, pregledujejo svoje bojne vrste in razpravljajo o najvažnejših vprašanjih, ki se tičejo občečloveškega napredka pod egido svobodnega mišljenja.

Kaj pa je svobodna misel? Svobodna misel kot mednarodna liga se bori za pravico, da bi smel vsakdo svobodno izražati svoje nazore na polju verskem, političnem in socialnem. To svobodo ovirajo dandanes razni činitelji, deloma iz zastarelih, konservativnih motivov, ki jih je znanos že temeljito ovrgla, deloma iz politike, razrednega egoizma in vladoželjnosti, da bi mogli še dalje tiranizirati in terorizirati človeštvo. Pritisk pa izziva protipritisk. Svobodna misel je tako stara ko človeška kultura sploh. Vsi heretiki, politični revolucionarji, vsi veliki znanstveniki, iznajditelji, odkrivatelji novih dežel — so bili v bistvu svobodomislec vsak na svojem polju, ki so hodili svojo pot in so potegnili tudi velik del človeštva za seboj ter na ta način večalimajj pospešili vseobči napredek.

Nasproti vsem reakcionarnim tendencam so se organizirali v resnici naprednomisleči ljudje, da pospešujejo na podlagi znanosti svobodni razvoj človeštva z nekrvavim orožjem resnice ter da uveljavijo novo, znanstveno naziranje o svetu. Kdor se ozira po svetu, vidi, kako se bori tradicionalno svetovno naziranje za svojo veljavo. Grmade danes ne gorijo več, ker je ni več dobiti vlade na svetu, ki bi hotela pomagati pri takih auto-da-féjih. In že preganjanje takozvanih modernistov, t. j. katoliških bogoslovcev, ki bi radi teologijo in krščanstvo reformirali na znanstveni podlagi, priča, da je reakcionarna struja, ki se upira vsakemu napredku, globoko ukoreninjena v človeku. Brez boja pa ni napredka!

Protokol svetovnega kongresa svobodnomislecev v Pragi je nad vse zanimiv donesek zgodovini človeške misli. Na

tem kongresu so se izgovarjale najradikalnejše misli. Shodni bil političen. O aktualni, dnevni politiki se po programu ni govorilo. Protest proti izgredu v Prachaticah je bil samo intermezzo. Čeprav so bili zastopani skoro vsi narodi evropski, vendar so bili vsi edini v boju zoper reakcionarstvo, pa naj prihaja odkoderkoli!

„Protokol“ prinaša v češkem jeziku vse govore vseh referentov. Najvažnejše razprave so bile: Svobodna šola, Ločitev cerkve od države, Patriotizem in svobodna misel, Laiška družba i. dr. Kongres je bil zanimiv že zaradi tega, ker se je prvokrat vršil v slovanskem mestu in ker so na njem prvokrat imeli Slovani (Čehi) vodilno vlogo. Tudi Slovenci smo bili prvokrat zastopani na takem kongresu in to častno, saj izdaje slovenska sekcija svobodne misli že drugo leto svoj organ, „Svobodno misel“ v Pragi. Govor glavnega slovenskega referenta na kongresu, Antona Aškerca, obsega celih deset strani v knjigi. Ta knjiga je tudi ilustrovana in ima portrete vseh poveljnih referentov. Ves zbornik dela čast zlati Pragi in Čehom, ki so s tako spretnostjo vodili komplicirano zborovanje in premagali vse zapreke. V kratkem izide tudi nemška in francoska izdaja tega protokola. Prihodnji svetovni kongres bo l. 1910. v Bruslju in za tem l. 1915. zopet v Pragi v spomin 500-letnice, ko je bil Hus sežgan na grmadi.

Udeleženec kongresa.

† **Potkanski Karol.** Nedavno je umrl v Krakovu poleg Wojciechowskega največji sedanji poljski historik prof. Karol Potkanski. Bil je človek neumorne delavnosti, silno ostrega razuma in bogate, ustvarjajoče intuicije. Njegove razprave so jedre ter polne globoke vsebine. Potkanski je bil v svojih znanstvenih nazorih nasprotnik znanega poljskega slavista in literarnega historika Brücknerja. Zanimal se je tudi za Jugoslovane, zlasti za Hrvate in Srbe, ter je pisal veliko razpravo o sv. Cirilu in Metodu, ki je pa ni dovršil. Potkanski je bil tudi velik prijatelj moderne umetnosti.

Brückner Aleksander: Dzieje literatury polskiej u zarysie. Drugi natisk, 2 zvezka, cena 13 kron.

Ta drugi natisk dragocenega dela Aleks. Brücknerja obsega celotno sliko zgodovino poljske književnosti od njenega začetka pa do najnovejšega časa. Ob svojem času je je pozdravila kritika delo prof. Brücknerja s splošno pohvalo, omenjajoč s priznanjem vrline dela v znanstvenem obziru, kakor tudi spretnost pisateljevo v urnem orijentiranju v moderni poljski književnosti. Da se je v sorazmerno kratkem času moralo delo natisniti vnovič, kaže dovolj jasno, da je delo našlo pristop v najširše kroge čitačnega občinstva. V primeri s prvo izdajo je ta druga ohranila nekdanjo razporedbo in obliko. Pač pa se je pisatelj potrudil, da je svoje delo kolikor le mogoče izboljšal.

Choński T. Jeske: „Bliskawice“. Powieść historyczna z czasów rewolucji francuskiej. 4 K. Pod svežim vtisom ruske revolucije je znani novelist posegel v čase velike francoske revolucije, ali bolje v nekoliko mesecev trajajočo dobo, ki je bila predhodnica njenega vulkanskega izbruha. Na teh tleh, zmerom novih, dasiravno že tisočkrat obdelanih, je zasnoval tvarino zanimive umetniške povesti.

Zabojecka Marija: Gromnice (Voščena sveča). Powieść. — Skrajni pesimizem je karakteristno znamenje tega leposlovnega dela doslej še neznane pisateljice. Vse osebe, ki jih je vpeljala v svojo povest, govore o strupu ter mislijo na smrt. Tu ni niti onega plesa ljubezni s smrtjo, ki je bil še pred nedavnem vdomačen v najnovejši poljski književnosti; tu gledamo le zgolj smrt v vsej svoji materialistično-gnusni grozi, ki kaže svoje mrliško lice izza mrač-

nih oblačnih hipov prirode. Vendar je ves ta mračni kaos smrtno breznađejnih misli in vtiskov ognjen v poetsko formo, se izpreminja v krasnih bleskih milodoneče poljske besede, kar napoveduje nov pisateljski talent.

Načov N.: Na Carevec. Istorická povjest. Sofija. Pečatnica „Sv. Sofija“ 1907. Str. 364. Cena 3 leva. Avtor tega zgodovinskega romana, čegar dejanje se vrši v XIV. veku bolgarske zgodovine, je profesor na I. moški gimnaziji v Sofiji.

GLASBA.

Gerbić Fran: Slovanske himne za klavir. Cena 2 K. Založil L. Schwentner. Str. 18. Tu je zbranih 17 slovanskih himen in sicer ruska, maloruski (2), poljske (3), češka, slovaška, hrvatska, srbska, črnogorska, bolgarska, slovenska in lužiskosrbske (3). Opozarjamo vse ljubitelje slovanske glasbe, zlasti pa narodna pevska društva na te himne. Teksti so povsod podloženi, žal, le v izvirniku, ne pa tudi v prevodu.

Koncert pevske zveze moravskih učiteljev.*) „Glasbena Matica“ v Ljubljani nam je priredila dne 29. decembra m. l. v veliki dvorani hotela „Union“ koncert „Pevske zveze moravskih učiteljev“. Nastopilo je 50 pevec pod vodstvom prof. Ferd. Vache. Za muzikalne, zlasti pevske ljubljanske kroge je bil ta koncert senzačen umetniški dogodek. Čuli smo že več izbornih moških zborov, razvajeni smo že od naše neumorne in vztrajno kvišku streméče „Glasbene Matice“, toda vzlic temu moramo reči: tako se v Ljubljani še nikdar ni pelo! Vachov moški zbor je zbor 50 umetnikov; vsak zase je dovršen pevec, tehnično do vrhunca izobražen, a vendar so vsi skupaj združeni v trdnovzvezano enoto kakor piščali orgelj. Kar zmore moški zbor največjega, najtežjega in najkompliciranjšega, to vse je podal Vachov moski zbor z neko artistno lahkoto, z nekako virtuosno bravuro, ki je opajala, pretresala in imponirala. Se nikdar nismo videli toli krasnega uspeha železne vztrajnosti, neumornega dela in vsepožrtvovalne marljivosti, kakor ob koncertu teh učiteljev mojstrov. Srednjeveški nemški pevci mojstri so bili pač pravi revčki proti tem modernim Čehom! Pravi pigmejci so morali biti proti tem pevskim umetnikom. Razni pesniki so že opevali silo petja; Tirtež in Arion sta bila baje prava čudotvorca, in Schiller in Goethe sta spesnili najveličastnejše himne o moči pesmi. Vse to poznamo, a sami te grozne sile vendarle še nismo poznali iz koncertne dvorane. Pač smo jo občutili včasih pri kaki operni predstavi, toda niti v gledališču nas ni pesem toli poplemenitila, toli visoko dvignila in toli potrla ter je nata pretresla vse živčevje, kakor so to storili Vachovi junaki petja! Zares, velika je slava češke umetnosti, a največja je slava češkega petja. Prav je pel V. Halek:

A venku, tam at' jakkoli
se chteji na nás dívat,
tu přednost mame před světem,
my dovedeme zpívat!

Ko smo čuli Vachove slavce, smo verjeli Halku da imajo Čehi resnično mnogo „pěvců knížata a spěvu statné reky“ (pevcev knezov in petja brhkih junakov), ter smo se klanjali, strmeči in majhni v svoji občudovalni hvaležnosti, slovanski pesmi! Kdor je čul Smetanovo „Písem na moři“, Kličkov „Náš zpěv“, Křížkovskega „Utonulá“ in „Dar za

*) Sličajno doslej izostalo.

Op. ured.

lasku“ in Malatove „Ty klášterský zvony“, tisti ne pozabi nikdar več tega čistega užitka. Vrhunec vsega koncerta, ki je bil nepretrgana vrsta najčistejše umetnosti, pa je bila Hegarjeva strašnokrasna balada „Tabor mrtvých“. Mraz nam je šel po vseh udih, ledena zona nas je polivala in tisti grozni vzklík „Ah!“ nas je presunil, da so nam resnično zasolžile oči. To je bila sila pesmi v svoji najveličastnejši potenci! Zbor razpolaga v I. in II. tenorju izborne glasove, tudi II. bas je znamenit, najskromnejši je I. bas (bariton), a vsi glasovi tvorijo prefin instrument kolosalne pevske artistike. Poleg češke „Smetane“ nam je Vachov moravski zbor prinesel v Ljubljano višek pevske umetnosti. Zato pa zahvaljamo „Gl. Matico“. Takih gostov si želimo še in še!

UMETNOST.

Peruzzi Svitoslav: Trubar. Slovenski upodabljaóči umetnik, rodom iz Lip pri Ljubljani, S. Peruzzi, čegar nekateri dela je prinesel „Slovan“ v reprodukcijah, je dovršil model za doprsni kip Primoža Trubarja v nadnaravni velikosti. Ulije ga v mavcu ter ga potem razstavi. Sedaj, ko se bliža štiristoletnica Trubarjevega rojstva ter se pripravljajo razna društva, da dostojno proslave ta literarni jubilej, je vsekakor pričakovati, da Peruzzičev Trubar ne ostane v umetnikovem atelierju, nego ga kupi kak slovenski mecen ali kako društvo. — Čujemo, da se namerava odkriti Trubarjev spomenik: izvrši ga kipar Fran Berneker.

NAŠE SLIKE.

Fran Tratnik: Malopridni sin. (Umetniška priloga.) Naš slikar, ki živi zdaj v Parizu, je zajel ta prizor „z dna življenja“, kjer sta doma beda in zločin. — **Fran Tratnik: Študija.** Bolesten obraz starke. — **Klanec ob Miljački.** — **Po novi železniški progi ob Miljački in Prači.** — **Čajnica.** — Ilustracije k potopisu A. Bega str. 138 in dalje. — **Rubens: Sv. Ambrož in cesar Teodozij.** Zgodovinska slika, ki visi v umetniškem historičnem muzeju na Dunaju. Slika kaže, kako je sv. Ambrož zavrnil cesarja Teodozija s cerkvenega praga ter mu ni pustil v cerkev. L. 390. je v Solunu množica pobila več rimskih drž. uradnikov. Rimski cesar Teodozij je v prvi jezi ukazal, da je vse puntarje usmrtiti. A premislil se je in poslal vest, naj se puntarji pomiloste. Toda prekasno; med tem je bilo usmrtenih že okoli 7000 oseb. Milanski škof Ambrozij je cesarja pokaral in mu je naložil težko pokoro. Cesar pa se za ukaz ni brigal. Ko je hotel v milansko cerkev, ga je škof zavrnil, češ: „Ako si posnemal Davida v pobijanju, posnemaš ga še v požori.“ Nato se je Teodozij 7 mesecev pokoril in končno podpisal zakon, da se noben obsojenec ne usmrti, dokler ne mine vsaj 30 dni od razsodbe. — **C. M. Crnčić: Starec s pipo.** Študija. — **Bogumila Vilharjeva,** hčerka našega vrlega skladatelja Fr. S. Vilharja v Zagrebu, mlada, a že odlična dramska umetnica v zagrebškem gledališču. — **† Svatopluk Čech,** ena izmed poslednjih fotografij.

Tiskovna pomota. Na str. 131. se mora glasiti v romanci: „Afrodita in menih“ v osmi strofi 4. verz tako: jo v pohujšanje sami?!